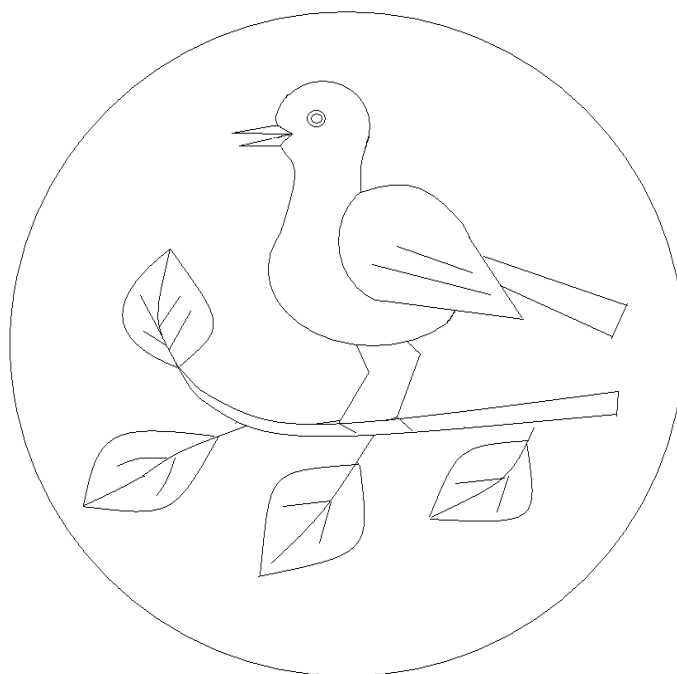

CSICSERGŐ ÓVODAI PROGRAM

BOLDOG KÖZSÉG ÓVODÁJÁNAK
NEVELÉSI PROGRAMJA

2010.

Tartalomjegyzék

1.	Bevezetés	3
	Az óvoda jellemző adatai	3
	A program kiegészítése	4
2.	Nevelési célok	4
	Sajátos értékeink:	5
3.	AZ ÓVODAI NEVELÉS FELADATAI	8
	AZ ÓVODAI NEVELÉS ÁLTALÁNOS FELADATAI	8
	Az egészséges életmód alakítása	8
	Az érzelmi nevelés és a szocializáció biztosítása	13
	Az anyanyelvi, értelmi fejlesztés, nevelés megvalósítása	16
4.	Sajátos célok és feladatok	19
	NEMZETI, ETNIKAI KISEBBSÉG ÓVODAI NEVELÉSE	19
	A kisebbségi óvodai nevelésünk célja és feladata	19
	A kisebbségi óvodai nevelés megszervezése	20
	A kisebbségi óvodai nevelés formája óvodánkban	20
	Az óvoda légköre	20
	HALMOZOTTAN HÁTRÁNYOS HELYZETŰ GYERMEKEK INTEGRÁLT NEVELÉSE	22
	Csicsergő Óvodánk integrációs programjának jellemzői	22
	Kiemelt területek	23
5.	Gyermekvédelem	34
6.	AZ ÓVODAI ÉLET MEGSZERVEZÉSÉNEK ELVEI	37
	Személyi feltételek	37
	Tárgyi feltételek	37
	Az óvodai élet megszervezése	37
	Az óvoda kapcsolatai	38
	Néphagyományőrzés a nevelés folyamatában	38
7.	AZ ÓVODAI ÉLET TEVÉKENYSÉGI FORMÁI ÉS AZ ÓVODAPEDAGÓGUS FELADATAI	41
	Játék	41
	Vers, mese	44
	Ének, zene, énekes játék	46
	Rajzolás, mintázás, kézi munka	48
	Mozgás	49
	A külső világ tevékeny megismerése	50
	Munka jellegű tevékenységek	52
	A tevékenységekben megvalósuló tanulás	Hiba! A könyvjelző nem létezik. 53
8.	A FEJLŐDÉS JELLEMZŐI AZ ÓVODÁSKOR VÉGÉRE	54
9.	Tervezés	56
10.	A gyermekek fejlődésének nyomonkövetése	56
	Legitimációs záradék	58
	Felhasznált irodalom:	58

1. Bevezetés

Csicsergő óvodai programunkat az 1996-ban elfogadott és a 2009-ben módosított Óvodai Nevelés Országos Alapprogramjában foglaltak, a Nemzeti, etnikai kisebbség óvodai nevelésének irányelvei és az Óvodai integrációs program ajánlása alapján készítettük el. Alapként szolgáltak adottságaink, eddigi értékeink, óvodai hagyományaink, tapasztalataink és újonnan szerzett ismereteink.

Az óvodáskorú gyermek érzelmi vezéreltségű. Programunk kiindulópontja az a meggyőződés, hogy hagyományörzéssel erősödik az érzelmi nevelés, és ez a többi nevelési területet is áthatja.

Boldog községnek szép és gazdag néphagyománya van. Ennek megismertetése, ápolása kötelességünk.

Az óvoda jellemző adatai:

Az óvoda elnevezése: Csicsergő Óvoda (2008. szeptember 1-től)

Címe: 3016 Boldog, Kossuth út 50.

Az óvoda székhelye: 3016 Boldog, Kossuth út 50. „A” épület

Az óvoda telephelye: 3016 Boldog, Kossuth út 13. „B” épület

Telefonszáma: 37/355-003; 37/355-334

Az óvodai ellátás földrajzi területe: Boldog község (Heves-megye)

Az óvodai csoportok száma: öt (2009. szeptember 1-től).

A csoportok szervezése életkor szerinti, de vegyes formában is működhetnek

Az óvoda fenntartója: Boldog Község Önkormányzata

A fenntartó címe: 3016 Boldog, Kossuth út 8.

Az óvoda Alapító Okiratának száma, kelte: 124/1992.(XII. 18.)

Az alapító okirat módosításának (egységes szerkezetű alapító okirat) határozati száma: 36/2009. (V. 26)

Az engedélyező szerv neve: Boldog Község Képviselőtestülete.

Az óvoda vezetője, a módosított program benyújtója: Zsírosné Ószi Katalin

A programmódosítás oka: az alapprogramban történt 2010. évi változások.

A program kiegészítése

A program kiegészítése az Alapító Okiratban történt változások miatt vált szükségessé. Nevelőtestületünk 2008-ban a Csicsergő Óvoda nevet választotta, amely egyaránt utal az óvodás gyermek sajátosságaira, a vidámságra, a mozgás és tanulás örömeire, a természet szeretetére, a népi hagyományok ápolására, a nyelvi kommunikáció fejlesztésére, az otthonos fészekre és az odaadó gondoskodásra, amely biztosítja a boldog gyermekéveket.

Az óvodai nevelés sajátos feladatai közé került a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek integrált nevelése, valamint a kizárólag magyar nyelven folyó nemzeti etnikai kisebbségi nevelés.

A programunkba épülő újabb feladatok szükségessé tették, hogy ismét áttekintsük annak fejezeteit, és ahol szükségesnek láttuk, megtettük a sajátos feladatokhoz igazodó módosításokat.

A program módosítása

A gyermeklétszám növekedése szükségessé tette az ötödik csoport kialakítását 2009. szeptember 1-től. A feltételek megteremtéséhez a székhely óvoda mellett egy telephely is kialakításra került, ahol két csoport nevelése folyik. Az ily módon létrehozott óvodabővítés az óvodai feltételek javításához is hozzájárult.

2. Nevelési célok

Az óvodai nevelés pedagógiai alapelveinek meghatározásánál abból kell kiindulni, hogy

- a) az óvodai nevelésnek **a gyermeki** személyiség teljes kibontakoztatására, az emberi jogok és **a gyermeket megillető jogok**, alapvető szabadságok tiszteletben tartásának megerősítésére kell irányulnia; **az egyenlő hozzáférés biztosításával**;
- b) a gyermeket – mint fejlődő személyiséget – **gondoskodás és** különleges védelem illeti meg;
- c) a gyermek nevelése elsősorban a család joga és kötelessége, s ebben az óvodák kiegészítő szerepet játszanak.

Az **Alapprogram szerint** az óvodai nevelésben érvényesülhetnek a különböző **- köztük az innovatív** - pedagógiai törekvések, mivel az alapprogram biztosítja az óvodapedagógusok pedagógiai nézeteinek és széles körű módszertani szabadságának érvényesülését, megkötések csak a gyermek érdekében tartalmaz.

Az óvodai nevelés célja a személyiség fejlesztése, ennek eredménye az iskolaérettség.

- ✧ Az óvodás gyermekek nyugodt, élménygazdag, harmonikus fejlődésének elősegítése, figyelembe véve az életkori-, egyéni sajátosságokat és az eltérő fejlődési ütemet.
- ✧ Az óvodás gyermek testi, lelki, szellemi szükségleteinek kielégítése differenciált személyes bánásmóddal.
- ✧ Sokoldalú képességfejlesztéssel a gyermeki személyiség kibontakoztatásának biztosítása, elősegítése.
- ✧ A teljesítménykényszertől, sürgetéstől mentes, érésen alapuló fejlesztés egyénhez igazodó megvalósítása, pozitív viszony kialakítása a tanuláshoz.
- ✧ A hagyományok és környezet iránti érzelmi kötődés megalapozása, kialakítása, érzelmi intelligencia fejlesztése.
- ✧ Az anyanyelv ápolása megfelelő kommunikációval, beszédre készítéssel.
- ✧ Gyermeki cselekedtetés öntevékeny részvétellel, az élmény- és tapasztalatszerzés biztosításával.

Az egyenlő hozzáférés megteremtésére törekvés,
 a gyermekvédelem,
 az integrált nevelés,
 a többségi kultúra normáihoz való közelítés,
 a többségi kultúra és a kisebbségi kultúra közötti különbségek értéként kezelése,
 az óvodánk által megfogalmazott elvek elfogadtatása a szülők és a gyermekek körében,
 szoros kapcsolat ápolása a családokkal.

A családokkal való korrekt partneri együttműködésre való törekvés, mely a gyerekek harmonikus fejlődésének záloga. Szem előtt tartva azt, hogy a család értékátörökítő szerepe meghatározó.

A pedagógus nyújtson segítséget a gyermekeknek, hogy kibontakozhassanak, és nyújtson segítséget a szülőknek, hogy ezt támogatni tudják.

Pedagógiánk, a gyermeki személyiség egészének fejlesztésére törekszik.

Nyugodt, békés légkörben, egymással toleráns, segítőkész, tevékeny gyermekek nevelése a célunk. A pedagógus magatartásával és a környezettel biztosítsa az egészséges életmód alakítását (személyi, és környezeti higiénia, táplálkozáskultúra, baleset megelőzés, testnevelés), a gyerekek szocializációját, képességeik differenciált fejlesztését, érzelmi világuk gazdagítását, a szép iránti vonzalmuk kialakítását. Saját tapasztalatok alapján tegyenek szert minél biztonságosabb alapvető ismeretre, problémamegoldó gondolkodásra. Leljenek örömet az ismeretszerzésben, a kreativitásban, önmaguk fejlődésében. Ismerjék, szeressék és védjék a természetet. Vegyék észre mindenütt a szépet, tudjanak gyönyörködni népi kultúrájuk értékeiben és a művészeti alkotásokban.

A kölcsönös megértés és szeretet, az interakciók, önmaguk és egymás megismerésének, közös élményeknek eredményeképpen alakítsanak ki harmonikus gyermekközösséget. Legyenek boldog gyerekek!

A gyermekek önállóságának fejlesztése saját tevékenységük által valósul meg.

Az esztétikai érzék, a szépség szeretetének fejlesztése valósul meg a környezet szépsége, a mindennapi élet szokásainak kialakítása, a természet szépségeinek észrevételezése, a rajzolás, formázás és a népművészeteket, művészeteket megalapozó tevékenységek, a hagyományőrzés, az énekes gyermekjátékok, a népzenehallgatás, a szép mozgások elsajátítása, a népi rigmusok, a vers és mesemondás, stb. által.

A játéknak kiemelt szerep jusson, elegendő időt kell biztosítani a játékra (népi, hagyományos, modern). Az élményt adó szabad játék során biztosítjuk a gyermekek különböző adottságainak kibontakoztatását, lelki higiéniájának elősegítését, érzelmi életének gazdagítását, kreativitásának és egész személyiségének fejlesztését.

Sajátos értékeink:

- a néphagyomány ápolása,
- a helyi környezet értékeinek, hagyományainak megismertetése, megszerettetése,
- boldogi népszokásokon keresztül, a környezet iránti érzelmi kötődés megalapozása.

Gyermekkép

1. Az Alapprogram az emberi személyiségből indul ki, abból a tényből, hogy az ember egyedi, mással nem helyettesíthető individuum és szociális lény egyszerre.

2. Az Alapprogram a gyermekkép megrajzolásában az eltérő pedagógiai és pszichológiai irányzatok közös vonásait veszi alapul. Ezek szerint: a gyermek fejlődő személyiség, fejlődését genetikai adottságok, az érés sajátos törvényszerűségei, a spontán és tervszerűen alkalmazott környezeti hatások együttesen határozzák meg. E tényezők együttes hatásának következtében a gyermeknek sajátos, életkoronként (életkori szakaszonként) és egyénenként változó testi és lelki szükségletei vannak. A személyiség szabad kibontakoztatásában a gyermeket körülvevő személyi és tárgyi környezet szerepe meghatározó. Az óvodai nevelés gyermekközpontú, **befogadó**, ennek megfelelően a gyermeki személyiség kibontakoztatására törekszik, **biztosítva minden gyermek számára az egyenlő hozzáférést, tudatosan kerüli a nemi sztereotípiák erősítését, elősegíti a nemek társadalmi egyenlőségével kapcsolatos előítéletek lebontását.**

Óvodakép

1. Az óvoda a közoktatási rendszer szakmailag önálló nevelési intézménye, a családi nevelés kiegészítője, a gyermek harmadik életévétől az iskolába lépésig. **Biztosítja az óvodáskorú gyermek fejlődésének és nevelésének optimális feltételeit.** Az óvoda funkciói: óvó-védő, szociális, nevelő-személyiségfejlesztő funkció. **Az óvoda közvetetten segíti az iskolai közösségbe történő beilleszkedéshez szükséges gyermeki személyiségvonások fejlődését. Az óvoda pedagógiai tevékenységrendszere és tárgyi környezete segíti a gyermek környezettudatos magatartásának kialakulását.**

2. Az óvodai nevelés célja az, hogy az óvodások sokoldalú, harmonikus fejlődését, a gyermeki személyiség kibontakoztatását elősegítse, az életkori és egyéni sajátosságok és az eltérő fejlődési ütem figyelembevételével (ideértve a különleges gondozást igénylő gyermek ellátását is).

3. Az óvodai nevelésben alapelv:

- a) a gyermeki személyiséget, elfogadás, tisztelet, szeretet, megbecsülés **és bizalom** övezi;
- b) a nevelés lehetővé teszi és segíti a gyermek személyiségfejlődését, a gyermek egyéni **készségeinek** és képességeinek kibontakoztatását;
- c) **az óvodai nevelésben alkalmazott pedagógiai intézkedéseknek a gyermek személyiségéhez kell igazodniuk.**

4. Az óvodai nevelés az alapelvek megvalósítása érdekében gondoskodik: a gyermeki szükségletek kielégítéséről, az érzelmi biztonságot nyújtó derűs, szeretetteljes óvodai légkör megteremtéséről; a testi, a szociális és az értelmi képességek egyéni és életkor-specifikus alakításáról; a gyermeki közösségben végezhető sokszínű - az életkornak és fejlettségnek megfelelő - tevékenységekről, különös tekintettel a mással nem helyettesíthető **szabad** játékra; e tevékenységeken keresztül az életkorhoz és a **gyermek egyéni képességeihez igazodó** műveltségterületek közvetítéséről; a gyermek egészséges fejlődéséhez és fejlesztéséhez szükséges személyi, tárgyi környezetről.

5. A nemzeti, etnikai kisebbséghez tartozó gyermekek óvodai nevelésében biztosítani kell az önazonosság megőrzését, ápolását, erősítését, átörökítését, **nyelvi nevelését, a multikulturális nevelésen alapuló integráció lehetőségét.**

6. A hazájukat elhagyni kényszerülő családok (a továbbiakban: migráns) gyermekeinek óvodai nevelésében biztosítani kell az önazonosság megőrzését, ápolását, erősítését, a interkulturális nevelésen alapuló integráció lehetőségét, az emberi jogok és alapvető szabadságok védelmét.

3. AZ ÓVODAI NEVELÉS FELADATAI

AZ ÓVODAI NEVELÉS ÁLTALÁNOS FELADATAI

Az óvodai nevelés feladata az óvodáskorú gyermek testi és lelki szükségleteinek kielégítése. Ezen belül:

- az egészséges életmód alakítása,
- az érzelmi nevelés és a szocializáció biztosítása,
- az **anyanyelvi-**, értelmi fejlesztés és nevelés megvalósítása.

Az egészséges életmód alakítása

Az egészséges életmódra nevelés, az egészséges életvitel igényének alakítása ebben az életkorban (melyet az erőteljes testi fejlődés jellemez) kiemelt jelentőségű. Az óvodai nevelés feladata a gyermek testi fejlődésének elősegítése. Ezen belül:

- a gyermek gondozása, testi szükségleteinek, mozgásigényének kielégítése;
- a harmonikus, összerendezett mozgás fejlődésének elősegítése;
- a gyermek testi képességei fejlődésének segítése;
- a gyermek egészségének védelme, edzése; **óvása, megőrzése;**
- az egészséges életmód, a testápolás, **az étkezés, az öltözködés, a betegségmegelőzés** és az egészségmegőrzés szokásainak alakítása;
- a gyermek fejlődéséhez és fejlesztéséhez szükséges egészséges és biztonságos környezet biztosítása;
- **a környezet védelméhez és megóvásához kapcsolódó szokások alakítása;**
- megfelelő szakemberek bevonásával – **a szülővel, az óvodapedagógussal együttműködve** – speciális gondozó, prevenciós és korrekciós testi nevelési feladatok ellátása.

A gondozási feladatoknál az óvónőknek különösen fontos figyelembe venni a gyermek egyéni helyzetét, szükségletét, életkori sajátosságait, otthoni szokásait, stb. Nemcsak jól kell ismernie ehhez a gyermeket, hanem meg kell teremteni gondozás közben is a szoros kapcsolatot, a testi kontaktus örömet, a testközelség pozitív élményét a gyermek-óvónő és a gyermek-dajka között. A gyermek testi komfortérzetének kielégítése a testi, lelki, szellemi egészség egyik alapvető feltétele.

A beszoktatáshoz és a beilleszkedéshez az óvoda minden dolgozójának optimális segítséget kell nyújtani. Sok esetben a vegyes életkorból adódóan ezt a folyamatot a gyermekek is tudják gyorsítani, pl. a kisebbeket segítik a nagyok. A beszoktatás folyamatát a szülők jelenléte könnyítheti. A szülőkkel való beszoktatás biztosított, a gyermeki igények alapján több napon keresztül a szülővel együtt fogadjuk a gyerekeket az óvónő és a szülők közötti megbeszélés alapján.

A csoportban kialakított nyugodt, derűs légkör, a kiegyensúlyozott élettempó és életritmus elősegíti az önmagukkal kapcsolatos gondozási feladatok önálló végrehajtását. Ehhez kapcsolódik a tisztaság igényének kialakítása.

Gondozáson belül különösen fontos az óvónő és dajka szeretetteljes, mintát nyújtó magatartása. Hajának elsimításában vagy egy kabát felsegítésében is a gondoskodás és szeretet megnyilvánulását kell éreznie minden gyermeknek.

Az egészséges életmódra nevelés áthatja az óvodai élet valamennyi mozzanatát.

Figyelembe véve a kisgyermek mozgásigényét, lehetővé tesszük, hogy óvodásaink a különböző tevékenységeket a számukra legkellő testhelyzetben végezzék. Pl. rajzolhatnak, rakosgathatnak, könyveket nézegethetnek guggolva, fekvé stb. Nem kell sokáig egy helyben vagy szótlanul lenniük, bármikor helyet változtathatnak, beszélgethetnek.

Arra szoktatjuk az óvodásokat, hogy halkán beszéljenek, a bútorokat vagy egyéb tárgyakat minél kisebb zajjal mozdítsák el a helyükről. Ezzel elérjük, hogy ne terhelje a gyermekeket felesleges zajártalom. Az óvoda dolgozói is mindig halkán szóljanak mindenkire.

Ha a kezük piszkos lesz, maguktól menjenek kezét mosni, valamint minden WC-használat után és étkezés előtt. A gondozás folyamán nagyon fontos az önállóságra neveléssel kapcsolatos elveink követése, a segítségnyújtás megfelelő időpontja és mértéke. Vegyük észre a gyermekek legkisebb fejlődését, sikerét ezen a téren is, és örüljünk velük.

A mindennapi élet – így az egészséges életmódra nevelés – során is be kell tartanunk a következő elveket: pl. a kézmosást, a kabát begombolását nagyon kidolgozott szép mozdulatokkal mutathatjuk be, nem kell sokat magyarázni. Ha egy gyermek valamit nem jól csinál, nem marasztaljuk el, hanem az ügyetlenül végzett műveletet újra bemutatjuk.

Játékeszközök is segíthetik az öltözködés mozzanatainak játékos elsajátítását: a gombolás, fűzés, kötés, stb. gyakorlását. Ezekkel játékosan ügyesítik kezüket és tanulnak meg önállóan öltözködni.

Tükör előtt saját fésűjükkel fésülködjenek meg és ellenőrizték, hogy rendben van-e ruházatuk.

Az egészséges életmódra nevelésnek fontos része a helyes és kulturált étkezés. Biztosítsuk a megfelelő evőeszközöket, szalvétát, az ízléses terítést, alkalmazzuk az önkiszolgálást illetve a naposrendszert. Az óvónőnek mindig figyelnie kell minden egyes gyermek fogyasztását. Észre kell venni a gyermekek különböző adottságait, ízlését, adott állapotát. Egyszerre csak kis ételmennyiséget tegyünk a gyermekek tányéjára, ha azt elfogyasztották, kapjanak újra. Egyszerre csak kis mennyiséget öntsenek, vagy vegyenek a tálból. Nem kell minden gyermeknek ugyanígy enni. Sose kényszerítsük a gyermekeket valaminek az elfogyasztására, ha azt soknak találják vagy nem ízlik nekik. A gyermekek az óvodában bármikor ihassanak vizet. Az étkezés esztétikája és hangulata, az óvónő példamutatása növeli az evés élvezetét. Törekedjünk a gyerekek vitamindús, kellő fehérjét tartalmazó, zsírszegény étkeztetésére, a cukor arányának mérséklésére.

Az óvodás gyermekek alvásigénye nagyon különböző. Ha szükséges, tegyük lehetővé, hogy a korán óvodába érkező gyermekek lepihenhessenek. Ebéd után minden gyermek fekdjön le, de aki nem tud aludni – fekvé vagy a fekhelyet elhagyva – nézegethessen könyvet, képeket vagy csendben tevékenykedhessen, játszhasson.

A pihenés, az alvás a gyermek alvásigényének kielégítését, testi fejlődését szolgálja. Meg kell teremteni a nyugodt pihenés feltételeit. Lefekvés előtt alapos szellőztetéssel cserélni kell a levegőt. Szükséges a csend, bizonyos bezártság a biztonságérzet, a nyugalom miatt. Segíti a nyugodt pihenést a külső zavaró ingerek megszüntetése, az óvónő halk, megnyugtató hangja, az elalvás előtti mesélés, a sólámpa fénye.

A gyermekek alvásigénye különböző, ezért egy órai pihenés után a nem alvó gyermekek számára lehetőséget kell teremteni csendes tevékenység folytatására.

Nyári hónapokban az iskolába felvett gyermekeknek legyen lehetőségük akkor pihenni, ha erre igényük is van.

Az évszaknak és időjárásnak megfelelően a gyermekek minél több időt töltsenek szabad levegőn. Figyeljünk arra, hogy az időjárásnak megfelelően legyenek öltözve és öltözetük a szabad mozgásban ne akadályozza őket. Gondoskodjunk arról, hogy óvodásaink a szabadban minél többet mozogjanak és idejüket egészséges játékkal vagy egyéb hasznos tevékenységgel töltsék.

Biztosítjuk a mindennapos szervezett és szabad mozgást a teremben és a szabad levegőn. Sétákat szervezünk, megismertjük a természetjárás szépségét. A tevékenységek minél nagyobb részét a szabadba tervezzük. Évente egy alkalommal családi sportnapot szervezünk.

Az önállóságra nevelést segítik a vízöntögetős játékok is. A gyermekek nagyon szeretnek "vizezni", öntögetni. Nyáron az udvaron, év közben a vizező asztalon biztosítjuk számukra az öntögetést. Ez a tevékenység is nagy koncentrációt kíván meg a gyermekektől, ügyesíti kezüket, és sikeres teljesítése öröm számukra. Kiválóan előkészíti a kancsából öntés és a levesmerés mozdulatait, egyidejűleg tapasztalatokat szereznek a folyadékok tulajdonságairól, a térfogatuk és alakzatuk változásairól. Mindig teszünk kis szivacsot is a tálcára, hogy ha a víz melléfolyna, vagy lecseppenne, maguk tudják azt felitatni.

A mindennapi élet tevékenységeinek gyakorlása pontosságra, figyelemre, koncentrációra, rendszeretetre nevel, ügyesíti a kezüket abban a korban, amikor még nagyon hajlékony, plasztikus. Megtanulnak ezek alatt is odafigyelni egymásra, kívánni egymást.

A fejlődés egyik feltétele az életkori sajátosságoknak megfelelő, egészséges táplálkozás. A gyermekek a napi 3x-i étkezéssel tápanyagszükségletük kb. 3/4 részét az óvodában kapják, étrendjük kellően változatos, megfelelő összetételű legyen. Fontos a gyermek egyéni ízlésének ismerete és formálása. Az étkezési szokások kialakításánál segít az otthoni szokások ismerete, annak toleráns kezelése, a szervezetség, a rugalmasság.

Gondoskodni kell arról, hogy a gyermekek a nap bármely szakában ihassanak.

Fontosak a prevenciós fejlesztő tornák, a mezítlábas gyakorlatok, és az edzési lehetőségek kihasználása. A tartásjavító torna az esztétikai nevelést is szolgálja. A lábboltozatot erősítő fejlesztő mozgással a lúdtalpas gyermekek lábtartása javítható.

A gondozás, testápolás során sokoldalú fejlesztésre nyílik lehetőség (pl. szokásalakító-, kommunikációs-, finommotorika-, szem-kéz koordináció-, testséma-, percepció fejlesztés).

Figyelemmel kell kísérnünk a gyermekeknek minden apró megnyilvánulását, a betegség legkisebb jelére is fel kell figyelnünk és tegyük meg a megfelelő intézkedéseket.

Előforduló egészségügyi problémák (pl. alvás alatti bevizelés) kezelésénél a szeretetteljes bánásmód, a szülőkkel való jó partneri kapcsolat segíti annak megszűnését. Mindenképpen óvakodni kell a megszegyenítéstől. Ügyelni kell a lelki stresszorok kiküszöbölésére, a feszültségek oldására.

A légfürdőzés növeli az ellenálló képességet. A levegőztetés többek között elősegíti a hangképző szervek fejlődését, a helyes légzés kialakulását. A szabadban szervezett napi kocogó-futó lehetőség a mozgásszükséglet kielégítése szempontjából is igen fontos. A gyermekek meghatározott futópályán önmaguk döntsék el, hogy mennyit futnak. A felnőttekkel együtt végzett kocogások, futások, fogójátékok ösztönzőleg hatnak rájuk és fokozzák a szív jó vérellátását, a rugalmasságot, az állóképességet.

Ismerjék meg a víz edző hatását is. A lehetőségek függvényében jó idő esetén legyen napi lehetőség a pancsolásra, és alkalmanként a sárdagasztásra (az azt követő zuhanyozással). A vizes edzés mindig önkéntes legyen.

Télen edzési lehetőség a szánkózás, csúszkálás, hóemberépítés, hősöprés, hógolyózás is.

A gyermek egyéni érzékenysége és az időjárás sajátosságai meghatározzák az óvónő bánásmódját. A kondicionáló mozgások igazi felfrissülést adjanak a gyermekek számára.

A gyermekek fejlődéséhez szükséges egészséges és biztonságos környezet megteremtése.

Az óvoda fontos fejlesztési tere az udvara. Az udvaron legyen árnyékos, napos terület, a természetes mozgások gyakorlására füves és betonozott tér. A mozgásfejlesztő udvari játékok között legyenek szabadon hagyott közlekedési sávok.

Legyen a gyermekeknek:

- homokozó
- lehetőleg tusolóval felszerelt, pancsolásra alkalmas terület
- elkülönített udvarrész a labdajátékokhoz
- énekes játékokhoz szabad terület
- pódiumszerű hely dramatikus, bábos játékokra
- manuális fejlesztési lehetőségek biztosítására asztal (pl. agyagozáshoz)
- betonozott-, kövezett terület, mely segít a napi levegőzés, mozgási lehetőség biztosításában rossz idő esetén is
- az udvaron is legyen lehetőség a szükség szerinti vízivásra.

Az udvar növényzete (virágok, bokrok, fák, füves terület) gondozott legyen, ebbe a munkába be kell vonni a gyermekeket is.

Az óvoda épületének helyiségeit a nevelési, fejlesztési feladatoknak megfelelően az óvónők esztétikusan rendezzék be. A több funkciót betöltő csoportszobákat tegyék alkalmassá a szabad játékokra, a tevékenységek végzésére, az étkezésre, a pihenésre, alvásra. Fontos, hogy barátságos, otthonos, esztétikus legyen, a gyermekek jó közérzetét szolgálja. A természetes

megvilágosítás kihasználását és a gyermekek kipillantását ne akadályozzuk függönnyel. Erős napsütéstől világos függöny védje a csoportszobát.

Mozgásos tevékenységet mindig nyitott ablaknál kell végezni.

A szellőztetés (légcseré) legyen gyakori. Biztosítani kell a megfelelő komfortérzést (hő, légmozgás, pára). Fűtési időnyben, ha száraz a levegő, párologtatás szükséges.

Az óvónő többféle játéktevékenységhez alakítson ki - lehetőség szerint - elkülönített csoportszoba részeket. Pl. legyen mesesarok, ami személyes percekre ad lehetőséget és színtere a mesélésnek, dramatikus játékoknak, de legyen természetsarok is, ahol a séták alkalmával gyűjtött anyagokat tárolni lehet, ahol a növények megfigyelésére, gondozására nyílik lehetőség.

A gyermeköltözőben minden gyermeknek legyen külön része, ahol a ruhák, cipők tárolhatók. Az öltöző jól szellőztethető, tisztántartható legyen, megfelelő világítással rendelkezzen. Az öltözőben legyen a szülők számára tájékoztatást nyújtó hirdetőtábla, amelyen a csoport nevelési-fejlesztési elképzeléseiről, eredményeiről, foglalkozási témákról, aktuális feladatokról szereznek tudomást. Alkalmas ez a hely arra is, hogy az elkészült ábrázolási munkákat a szülők megtekinthessék.

A mosdó-wc megfelelő méretű eszközökkel segítse a szükségletek kielégítését, a gondozási feladatokat.

Meg kell teremteni a fogmosás lehetőségét legalább a nagycsoportosok számára.

Minden gyermeknek saját törölközője, fésűje, fogmosó felszerelése legyen.

A gyermekek által használt helyiségekben elhelyezett vizuális jelek segítik a szokások beidegződését.

A személyi és tárgyi feltételek biztosítása a gyermekek testi épségének védelmét, a balesetek megelőzését szolgálja. Ki kell elégíteni biztonság iránti igényüket részben az óvónő jelenlétével, részben a társas együttélés elemi szabályainak megismertetésével, elsajátításával.

A fejlődés eredménye az óvodáskor végére:

- A testápolási szokásoknak megfelelően a gyermekek önállóan tisztálkodnak, fésülködnek, fogat mosnak.
- A tisztálkodás eszközeire tudnak vigyázni, helyükre teszik azokat.
- Zsebkendőjüket önállóan használják, majd dobják a kukába.
- Testi szükségleteiket felismerik, kielégítik. Pl. el tudják dönteni hogy mennyi ételt fogyasztanak, tudnak pohárba folyadékot tölteni.
- Tudnak kanalat, villát, kést használni.
- Esztétikusan terítenek, higiénikusan étkeznek, étkezés közben halkán beszélgetnek.
- Öltözködésük önálló. Ruhájukat ki-, begombolják, cipőjüket befűzik, bekötik. Ruhájukat szépen összehajtván a polcukra teszik.
- Környezetükben igyekeznek rendet tartani.
- Ügyelnek saját külsejükre, melyben megjelenik a szépre való törekvés.
- Mozgásuk összerendezett, teherbírásuk, állóképességük jó.
- Testséma tudatuk kialakult.

Az érzelmi nevelés és a szocializáció biztosítása

1. Az óvodáskorú gyermek jellemző sajátossága a magatartás érzelmi vezéreltsége. A személyiségben belül az érzelmek dominálnak, ezért elengedhetetlen, hogy a gyereket az óvodában érzelmi biztonság, otthonosság, derűs, szeretettelgi légkör vegye körül. Mindezt szükséges, hogy

- már az óvodába lépéskor kedvező érzelmi hatások ériék a gyermeket;
- az óvodapedagógus-gyermek, **gyermek-dajka**, gyermek-gyermek kapcsolatot pozitív **attitűd**, érzelmi töltés jellemezze;
- az óvoda egyszerre segítse a gyermek szociális érzékenységének fejlődését és éntudatának alakulását, engedjen teret **önkifejező** és énérvényesítő törekvéseinek;
- az óvoda teremtsen lehetőséget arra, hogy a gyermek kielégítse **természetes** társas szükségleteit; nevelje a gyermeket a **különbözőségek elfogadására, tiszteletére.**(másság)

2. A szocializáció szempontjából különös jelentőségű a közös élményekre épülő közös tevékenységek gyakorlása. Ezért olyan óvodai élet szervezése kívánatos, amely segíti a gyermek erkölcsi tulajdonságainak (mint például: az együttérzés, a segítőkészség, az önzetlenség, a figyelmesség) és akaratának (ezen belül: önállóságának, önfegyelmének, kitartásának, feladattudatának, szabálytudatának) fejlődését, **szokás- és normarendszer megalapozását**.

3. A gyermek nyitottságára építve az óvoda segítse elő, hogy a gyermek tudjon rácsodálkozni a természetben és az emberi környezetben megmutakozó jóra és szépre, tisztelje és becsülje azt. **Ismerje szűkebb és tágabb környezetét, amely a szülőföldhöz való kötődés alapja.**

4. A gyermeki magatartás alakulása szempontjából modell értékű az óvodapedagógus **és az óvoda más dolgozóinak kommunikációja, bánásmódja** és viselkedése.

5. Közösségen belül a nehezen szocializálható, lassabban fejlődő, alacsonyabb fejlettségi szinten álló, érzékszervi vagy mozgássérült, hátrányos helyzetű, a **halmozottan hátrányos helyzetű**, az elhanyagolt, illetve kiemelkedő képességű gyermekek nevelése speciális ismereteket, sajátos törődést igényel, szükség esetén megfelelő szakemberek (pszichológus, logopédus vagy más gyógypedagógus, konduktor stb.) közreműködésével.

A szociális magatartás fejlesztésének érdekében a játékok használata közben a gyermekek megtanulják egymást kívánni, a másik foglalatosságát tisztelni. Alapszabály, hogy egymást nem szabad zavarni, bántani, nem szabad rombolni. Egymás eredményeinek örülni, másokat segíteni csoportjainkban általános szokássá kell, hogy válják. Célunk az összetartozás, az egymásra figyelés, az önfegyelem és felelősségtudat fejlesztése.

Minden egyes gyermek külön személyiség. Először a pedagógusnak kell vele jó kapcsolatot kialakítani, egyidejűleg elvezetni azokhoz a kisgyermekhez, akikkel feltételezhetően szívesen játszik majd együtt. A gyermekek közötti kapcsolatokat ápolni, erősíteni kell. Az egyre több kapcsolat rendszerré szerveződik, a közös munkák, játékok, a közös éneklés, mesehallgatás, séták, az események, élmények, majd emlékek összekötik a csoportot. Ezek után a gyermekek egyre gyakrabban használják a "mi", "mienk", "nálunk" kifejezéseket, ami az összetartozás, később a közösség tudatosulását jelzi.

A szociális magatartás fontos eleme a másság elfogadására nevelés, a tolerancia fejlesztése a mindennapi életben az ismeretek elsajátításának segítségével. Ehhez kapcsolódik a növények és állatok szeretete, gondozása, védelme: a természet szeretetére nevelés.

Az agresszíven viselkedő gyermek bajban van. Az óvónő szeretettel vegye körül, biztosítsa róla, hogy megérti a problémáját, mutasson példát a higgadt, kiegyensúlyozott konfliktuskezeléshez.

Biztosítson az óvónő minden gyermeknek *személyes perceket*, melyek erősítik a jó kapcsolatot. Beszélgetések során fogalmazódjon meg saját és mások érzelmeinek elfogadása. A beszélgetőtársat meg kell becsülni, kölcsönösen engedményeket kell keresni, melyből mellőzendő a megbántás, hibáztatás, gyakori bírálgatás, kioktatás, prédikálás, panaszkodás, kiabálás.

A tanítás ne figyelmeztetés, hanem konkrét, egyszerű és vonzó bemutatás legyen. A legkisebb sikernek is adjon jelentőséget és örüljön a gyermekkel együtt.

A bátortalan gyermekek nevelése során az óvónő minél többször jelezze elégedettségét, örömét a kisebb előrelépésnek, fejlődésnek is.

A gyermekek *viselkedéskultúráját* fejlessze a felnőttek példája, bátorítása, türelme, bizalomelőlege és az a szemlélete, ami a sikert észrevesz és a sikertelenséget segít elviselni. Tilalom helyett a gyermekek kapjanak választási lehetőségeket, hogy önálló döntéseket hozhassanak és változásra képessé váljanak. Hagyni kell a tevékenységek során, hogy maguk bíbelődjenek, birkózzanak egy-egy feladattal, mert ha az óvónő besegít, megszakítja a gyermek igyekezetének vonalát, melyet végül mégis siker koronázza. Ha az óvónő csinálja meg a gyermek teendőjét, akkor kicsiségét, ügyetlenségét, kiszolgáltatottságát érezteti önbizalom helyett.

Az óvónő félelemkeltés nélkül jelölje meg a veszélyeket, problémákat, örömét pedig jelezze dicsérettel.

Jellemezze az egyéni és közösségfejlesztő munkát az odafigyelés, meghallgatás, a saját érzések elmondása, mások érzésének meghallgatása és elfogadása, hogy a gyermekek örömteli optimizmusa fejlődhessen.

Már az *óvodába lépéskor* kedvező érzelmi hatások érik a gyermekeket. Barátságos, családi légkörben kialakul érzelmi kötődésük társaikhoz és a felnőttekhez.

A beszoktatás időszaka nagyon fontos. A szülők az óvónőkkel történő konszenzus alapján vegyenek részt a beszoktatásban. Az óvónők a szülőkkel együtt teremtsék meg a lehető legnyugodtabb feltételeket a gyermekek közösségbe való beilleszkedéséhez. Nagyfokú körültekintést, gyöngédséget, megértést és türelmet kíván ez a folyamat. A beszoktatásban lehetőleg mindkét óvónő vegyen részt és a dajkával együtt nagyon gondosan készítsék elő. A beszoktatás során viselkedési rendet tanulnak meg a gyermekek, ami segíti a társas beilleszkedésüket.

A felnőtt-gyermek személyes kapcsolat kialakulását az óvónők kedves, megértő és türelmes magatartással, ölbeli játékokkal, mondókákkal, versekkel, mesékkel, énekes játékokkal segítsék elő. Pihenési időben az új gyermeket különös szeretettel vegye körül az óvónő. Türelmes és tapintatos legyen a testápolás, az étkezés tárgyainak megismertetésénél, használatuk elsajátítási folyamatában. Már a beszoktatás ideje alatt a tervezett szokásoknak megfelelően végezzék a tevékenységeket, amit sok-sok érzelmi megerősítéssel, játékosan gyakoroltasson az óvónő, figyelembe véve a gyermekek egyéni képességeit, tempóját, szokásait.

A közösségformáló és fejlesztő munkát jelentősen segítik a közös rendezvények, ünnepek, közös élmények biztosítása.

A gyermekek neveléséhez először meg kell teremteni a jó kapcsolatot a szülőkkel, nagyszülőkkel, hogy az együttműködéshez szükséges bizalom létrejöhessen. Így ismerheti meg az óvónő a gyermek egyéni jellemzőit, így tudja a csoport feladatait minden gyermek számára érthetővé és vonzóvá tenni. Az óvónő irányítója és egyúttal társa a gyermeknek.

A jó nevelés alapja a feltétel nélküli szeretet, korlátokkal együtt. A korlátokat úgy kell megszabni, hogy az adott korosztály meg tudja felelni az elvárásoknak.

Tevékenységükhöz kapjanak nagy szabadságot, a pontos határok megjelölésével. Az óvónő röviden, egyértelműen, pozitívan fogalmazza meg azt, amit akar, vagy amit nem. Legyen következetes a "határátlépésnél", konzekvenciákat, következményeket vezessen be, de adja meg a lehetőséget a javításhoz. Alakítsa ki a közösségi élet szabályait.

Az óvónő segítse a gyermekbarátságok kialakulását, formálja úgy, hogy a közösség többi tagjaihoz is kapcsolódjanak. Segítse a gyermekeket abban is, hogy elfogadják eltérő képességű és tulajdonságú társaikat. A másság elfogadási folyamatában formálódik segítő- és tolerancia készségük. Megalapozódik szociális érzékenységük.

Az érzelmi többlet fokozza az értelmi fogékonyságot. A közös tevékenységek, beszélgetések során a gyermek ráérez az együttgondolkodás örömeire, alakul kifejező- és problémamegoldó képessége, fejlődik gondolkodása.

A közösségi nevelés során a gyermekek elsajátítják a társas együttélés viselkedés normáit, az udvariassághoz, illemhez tartozó szokásokat (köszönés, megszólítás, a mással való, a máshol való viselkedés, a vendég fogadása, kulturált étkezési magatartás stb.). Ezeket intézményen belül egységesen kell értelmezni és érvényesíteni.

Hátrányos helyzetű, kisebbségi, más nemzetiségű gyermekek integrálása

A másság elfogadása egyformán fontos éppen az óvodában, ahol ezáltal megelőzhetjük az előítéletek kialakulását. Már egészen kis korban tapasztalhatják, hogy minden gyermek hordoz értékeket, attól függetlenül, hogy milyen a bőrének színe, és minden gyermekben van valami szeretni való, mindenkitől lehet valamit tanulni. Ha kisebbségekhez tartozó gyermek van csoportunkban, be kell hoznunk az adott gyermek/ek népi kultúrájának értékeit a csoport életébe. Pl. népművészeti ágak, zene, tánc, stb. Ezáltal nő az adott gyermekek önbecsülése és megbecsülésük az egész csoportban.

A fejlődés eredménye az óvodáskor végére:

- Ragaszkodnak óvodájukhoz, gyermekekhez, felnőttekhez, ezt ki is tudják nyilvánítani (érzelmeik, szavak, tettek).
- Igényükké válik a helyes cselekvés, viselkedés szabályainak betartása. Egymást figyelmeztetik is erre.
- Szívesen vesznek részt közös tevékenységekben, szeretik az együttműködést.
- Felnőtt kérése nélkül is segítenek egymásnak, szívesen dolgoznak a közösségért.
- Konfliktus esetén társaikkal egyezkednek.
- Érdeklődnek egymás iránt, a csoportba érkező vendéget szívesen fogadják.
- Szívesen dolgoznak a közösségért, bíznak saját képességükben.

Az anyanyelvi, az értelmi fejlesztés és nevelés megvalósítása

1. **Az anyanyelvi nevelés valamennyi tevékenységi forma keretében megvalósítandó feladat.** Az anyanyelv fejlesztése és a kommunikáció különböző formáinak alakítása – **beszélő környezettel**, helyes mintaadással és **szabályközvetítéssel (a javítgatás elkerülésével)** – **az óvodai nevelőtevékenység egészében jelen van.** Az anyanyelv ismeretére, megbecsülésére, szeretetére nevelés közben a gyermek természetes beszéd és kommunikációs kedvének fenntartására, ösztönzésére, a gyermek meghallgatására, a gyermeki kérdések támogatására és a válaszok igénylésére szükséges figyelmet fordítani.

2. Az óvodai nevelés a gyermek érdeklődésére, kíváncsiságára, mint életkori sajátosságra **valamint a meglévő tapasztalataira, élményeire és ismereteire építve** biztosítson a gyermeknek változatos tevékenységeket, amelyekben keresztül **további élményeket**, tapasztalatokat szerezhet az őt körülvevő természeti és társadalmi környezetről.

3. Az értelmi nevelés további feladatai: egyrészt a gyermek spontán szerzett tapasztalatainak, ismereteinek rendszerezése, bővítése, **különböző tevékenységekben és élethelyzetekben való gyakorlása**, másrészt az értelmi képességek (érzékelés, észlelés, emlékezet, figyelem, képzelet, gondolkodás) és a kreativitás fejlesztése.

Az értelmi nevelés és fejlesztés érdekében célunk, hogy olyan jártasságokat, készségeket alakítsunk ki a gyermekekben, amelyek nem csupán az iskolai beilleszkedést könnyítik meg, hanem egész életük során hasznosak és fontosak.

Az értelmi fejlesztést három tevékenységi formában valósítjuk meg:

1. játékban,
2. játékba integrált tanulásban,
3. munkajellegű tevékenységekben (pl. önkiszolgálás, naposi rendszer).

Az értelmi fejlesztés tartalma

Óvodai nevelésünk során az értelmi fejlesztés áthatja az egész napi tevékenységet és leghangsúlyosabban a játékban jelenik meg. Az értelmi fejlesztést szolgálják még a különböző tervszerűen szervezett tevékenységformák és az egyéni fejlesztés.

Rohanó világunkban mindennél fontosabbnak tartjuk az önfeledt gyermeki játék feltételeinek biztosítását, a játékidő védelmét és a játék fejlesztő hatásának megismertetését.

A játék a gyermek legfontosabb és legfejlesztőbb tevékenysége, ezáltal az óvodai nevelés leghatékonyabb eszköze.

Elválaszthatatlan a mozgástól, a világkép és tudat kialakulásától.

A gyermek fejlődése a játékban a legintenzívebb. Az utánnás, a tevékenységi vágy, az önállósulás, az értelmi, a motoros képességek, a kommunikációs készség, az érzelmi, akaratilag tulajdonságok, a szociális magatartás mind-mind a játékban fejlődik. A játék a gyermek önmegvalósítása, érzelmeinek és vágyainak, lelkiállapotának önkifejezése, fejlettségének legjobb mutatója. A játék a valóságot tükrözi. A gyermek tapasztalatait, élményeit játssza el sajátos, gyakran átalakított formában. Játék közben a gyermek derűs, felszabadult. A játék örömforrás, maga a cselekvés, manipuláció, az elképzelés szerez örömet számára.

A játék terápiás hatással is van a gyermekekre. Oldja feszültségeit, hiszen a tevékenységeiben saját életének mozzanatai jelennek meg- saját értelmezésben.

Az anyanyelv fejlesztése

A mesélés, a verselés az anyanyelvi nevelés legfontosabb területe és módszere is. Érezze magát jól a gyermek a hallgatásakor, jelentsen élményt az előadói eszközök segítségével. A jól előadott mese, vers elősegíti a mű megértését a nyelvi fordulatok életre kelését.

Segíteni kell a mesék életre kelését a gyermek önkéntes szerepvállalására alapozva. A dramatizálás ne szöveg betanítás, vagy beállítás legyen. Segítsen az óvónő ott, ahol szükséges, de hagyja a gyermekeket játszani az anyanyelvvvel is.

Örömforrást jelent a gyermekek számára a bábjátékos megjelenítés is. A bábu feszültséget old. Megszólaltat, beszélget. A bábjátékkal fejlődik a gyermek érzelmi kifejezőkészsége, gyakorolja az elbeszélő és a párbeszédű beszédformákat. Felismeri, hogy miképpen lehet bánni a hangjával, a hangerővel, hangmagassággal, hangszínnel. Kibontakozik szabad önkifejezése.

Az *ének, zene, énekes játék* is hozzájárul a nyelvi képességek fejlődéséhez. A gyermek lassabban énekel, mint ahogy beszél, ez segíti a helyes artikulációt, a szavak pontos kiejtését. A sokféle énekes játék alkalmas a szókincs bővítésére, a megfelelő hangsúly, lüktetés, ritmus gyakorlására.

A *zene* hangulatot előkészítő, aláfestő, fokozó hatása megérinti a gyermeket, kifejezi érzéseit, beszél.

Az *ábrázolási tevékenységek* során a nyelvi és a képi, formai ábrázolás együttesen ismerteti fel a gyermekkel azt, hogy az élményt, érzést, eseményt többféle úton is ki lehet fejezni. Az anyagokkal, technikákkal való ismerkedés, a látás, tapintás világának szavaival gazdagítja a szókészletet. Az ábrázolás a belső beszéd fejlődését, felszínre hozását segíti.

A *mozgásfejlesztés* sajátos szakkifejezései, a magyarázat, a felszólítás, az utasítás tovább bővíti a nyelvi kifejezőképesség határait. A gyermek gyakorlatot szerez abban, hogy szóbeli leírás alapján cselekedjen.

A *környező világ megismerése* során a kommunikációs készség fejlesztése a gyermek és az óvónő személyes beszélgetésein keresztül történik.

A helyes köszönés, bemutatkozás, megszólítás, véleménynyilvánítás, szándékok kifejezésének kialakulása mellett a környezetben tapasztaltak, látottak folyamatos elbeszélésére, gondolatai, érzelmei, kívánságai, észrevételei összefüggő kifejezésére válik képessé a gyermek.

Gondolkodásának intenzív fejlődését segítik a matematikai összefüggések. Ezen a területen szerzett tapasztalatok és gondolatok matematikailag pontos nyelvi kifejezésre készítik a gyermeket. A feladatok, műveletek megoldása során a konkrét tapasztalatokból nyert képzetek elősegítik a nehéz viszonyfogalmak, a melléknévfokozás, és a névutós szerkezetek felfogását és alkalmazását.

Matematikai tevékenységek során a beszéd és a gondolkodás szoros összefüggésben fejlődik.

A geometriai formákhoz kapcsolódó szavak, kifejezések megismerése, használata fokozatos. Az észlelési kép és annak neve lassan kapcsolódik össze. A geometriai elnevezések előbb a passzív szókészletet gyarapítják, a sok tapasztalás aktivizálja őket.

A *külső világ tevékeny megismerése* jelentős az anyanyelvi nevelés szempontjából is.

Megalapozza a viselkedéskultúrát.

Számtalan lehetőséget ad a kommunikációra, párbeszéd kialakítására a *játék*, amely a gyermek legfőbb tevékenysége. Az óvónő szerepvállalásai modell értékűek a szókapcsolatok, mimika, gesztus, hanglejtés, hangsúly, hangerő, hangszín tekintetében.

Az óvónő kezdeményezte *anyanyelvi játékok* az artikuláció, a szókinés a kifejezőkészség fejlesztésében fontosak (hangutánzó játékok, légzési technikát segítő játékok, szinonimakereső játékok, fonémahallást fejlesztő játékok stb.).

A nyelvi játékok nagyon jó lehetőséget nyújtanak a beszéd fejlesztésére, de csak akkor, ha az valóban szórakoztató, nem erőltetett, didaktikus nyelvhasználati gyakorlatok és feladatok sora. Nyelvi játék a nap bármely időpontjában néhány percnyi szünet kitöltéséhez is beiktatható. Egyszerűbb formái már kiscsoportban is eredményesen alkalmazhatók, a nehézségi szint fokozatosan emelhető.

Az óvónő nyelvhasználata példamutató, kultúrált, előadásmódja kifejező legyen, beszéde alkalmazkodjon a tevékenységekhez. Legyen tisztában a személyiségéhez kötődő nyelvi eszközeivel, és ezeket hatékonyan alkalmazza. Mindig pontosan, érthetően, hitelesen fogalmazzon. A gyermek nyerjen meghallgatást, kérdéseire kapjon választ. Az óvónő ne figyelmeztessen, javítson állandóan, mert ez elveszi a gyermek kedvét a folyamatos beszédétől. Inkább a sikeres megoldások kapjanak nagyobb hangsúlyt, gyakori dicséretet.

Az *anyanyelvi nevelés* természetes módon kapcsolódik a hagyományörzéshez, mely tudatosan irányítja a figyelmet az anyanyelv fontosságára, szépségére. Sokat lehet tenni az elfelejtett nyelvi formulák, népi kifejezések továbbéléséért, ha az óvónő tudatosan alkalmazza azokat a megfelelő szituációkban.

A gyermek személyisége az anyanyelv által fejlődik a legjobban. Az a gyermek, aki jól beszél, biztonságosabban mozog, jobban tud tájékozódni a környezetében. A helyes és szép beszéd mélyíti érzelmeit és esztétikai érzékét is fejleszti.

A beszéd elsajátítása minőségi változást hoz a képzelet fejlődésében, alkotásra ösztönöz (mesék, történetek kitalálása stb.).

Az anyanyelv fejlődésének első színtere a család. Ennek eredményeit fejleszti tovább az óvoda, illetve pótolja a hiányosságokat.

A nyelvi nevelésnek be kell épülnie az óvodai élet egészébe, teljes rendszerébe.

4. Sajátos célok és feladatok

- Nemzeti, etnikai kisebbség óvodai nevelése
- Halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek integrált nevelése

NEMZETI, ETNIKAI KISEBBSÉG ÓVODAI NEVELÉSE

A Nemzeti, etnikai kisebbség óvodai nevelésének irányelvét a 1. számú melléklet a 32/1997. (XI. 5.) MKM rendelethez tartalmazza.

A kisebbségi óvodai nevelés hazánk egységes nevelési-oktatási rendszerének része, amely a 137/1996. (VIII. 28.) Korm. rendelettel kiadott Óvodai nevelés országos alapprogramjával összhangban valósítja meg sajátos célkitűzéseit és feladatait.

A Nemzeti, etnikai kisebbség óvodai nevelésének irányelve (a továbbiakban: kisebbségi óvodai nevelés irányelve) meghatározza a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségi nevelést biztosító óvodákban folyó sajátos pedagógiai munka alapelveit.

A kisebbségi óvodai nevelés irányelve megfogalmazza a kisebbségi óvodai nevelés célját és feladatait. Kitér az óvodai élet megszervezésének elveire, a kisebbségi óvodai nevelés formáira és a fejlődés jellemzőire az óvodáskor végére.

A kisebbségi óvodai nevelésünk célja és feladata

A kisebbségi óvodai nevelés az óvodás korú gyermekek életkori sajátosságainak és egyéni fejlettségének megfelelően a helyi cigány (etnikai) kisebbség nyelvének (magyar) és kultúrájának megismerését és elsajátítását, a kulturális hagyományok átörökítését és fejlesztését szolgálja.

A kisebbségi nevelésünk célja és feladata, hogy

- biztosítson anyanyelvi környezetet a gyermekek számára;
- ápolja és fejlessze a kisebbségi életmódhoz, kultúrához kötődő hagyományokat és szokásokat;
- készítse fel a gyermeket az iskolai tanulására;
- segítse a kisebbségi identitástudat kialakulását és fejlesztését.

Csicsergő Óvodánkban a kisebbségi nevelés során arra kell törekedni, hogy a gyermekek érzelmi biztonságának megteremtése mellett – figyelembe véve a gyermek nyelvismeretét – minél teljesebbé váljon a magyar anyanyelven folyó kommunikáció. Az óvodapedagógus a rendszeresen visszatérő kommunikációs helyzetekkel biztosítja az utánzáson alapuló nyelvelsajátítást.

A kisebbségi kultúrkincsből és az anyanemzet kultúrájából (irodalom, zene, népi játék) tudatosan felépített tematika segítségével változatos módon szervezzük meg a nyelvelsajátítást. A kialakult nyelvi szituációk függvényében, a természetes nyelvtanulási eljárásnak megfelelően rugalmasan alakítjuk csoportjaink heti- és napirendjét.

A kisebbségi óvodai nevelés megszervezése

A kisebbségi óvodai nevelés a gyermek óvodába lépésétől az iskola megkezdéséig tart. Az új, óvodába jelentkező gyermekek esetében a beiratkozáskor kérjük a szülőket arra, hogy nyilatkozzanak: kéri-e gyermekekük etnikai kisebbségi nevelésben való részvételét. A nyilatkozatot az 1.sz. melléklet tartalmazza.

A kisebbségi óvodai nevelésben részt vevő óvodapedagógusnak ismernie kell a kisebbség szellemi és tárgyi kultúráját, hagyományait, szokásait. Fontos feladata a kultúrkincs továbbörökítése.

Csicsergő Óvodánk kisebbségi nevelőmunkáját kiegészíti a családdal (szülőkkel, nagyszülőkkel stb.), a Cigány Kisebbségi Önkormányzattal, a Kállai Mária Egyesülettel, az Együttélés Egyesülettel való együttműködés, különösen a gyermekek nyelvi kultúrájának fejlesztése, a hagyományápolás és a kisebbségi identitástudat megalapozása és fejlesztése terén.

A kisebbségi óvodai nevelést folytató óvodánknak a kisebbségi kultúra és nyelv ápolását segítő eszközökkel is rendelkeznie kell, melynek folyamatos bővítése, a szakirodalom kutatása, helyi gyűjtemények készítése óvodapedagógusaink feladata.

Az óvoda környezete tükrözze a kisebbség kultúráját, a kisebbség életmódját, szokásait, hagyományait és tárgyi emlékeit.

A kisebbségi óvodai nevelés formája óvodánkban

A kisebbségi óvoda a tevékenységi formákat az Óvodai nevelés országos alapprogramja szerint alakítja ki, a tartalmakhoz felhasználja a kisebbségi nyelvi, irodalmi, zenei, szellemi és tárgyi kultúra értékeit. Az óvodai nevelés terjedjen ki a kisebbségi hagyományok, szokások továbbörökítésére és a kisebbségi identitás megalapozására és fejlesztésére.

A kisebbségi nevelést nyújtó óvodánk adjon lehetőséget arra, hogy a gyermekek a magyar nyelvvel, a magyar irodalmi és zenei kultúra értékeivel is megismerkedjenek.

Csicsergő Óvodánk magyar nyelven valósítja meg a cigány kulturális nevelést.

A cigány kisebbségi óvodai nevelésünk keretében nevelési programunk tartalmazza a cigány kultúra, művészetek és hagyományok értékeit. A tevékenységi formákban hangsúlyozottan szerepeltetjük a cigány játékokat, verseket, meséket és dalokat. A vizuális nevelésben a sajátos szín- és formavilág is megjelenik. A mozgáshoz kötődő tevékenységek között szerepel a cigány tánckultúra megismertetése.

A cigány kisebbségi óvodai nevelés oly módon készíti fel a gyermekeket a sikeres iskolai előmenetelre, hogy tudatosan épít a cigány kultúra és a többségi kultúra közötti különbözőségekre és hasonlóságokra. A sajátos nevelési, fejlesztési tartalmakat az óvodai csoportnaplókban, a csoportok tervezési dokumentumai tartalmazzák.

Az óvoda légköre

Az óvoda légkörét olyanná kell tenni, ami vonzó hely a szülők számára is.

A szülő betekintést nyerhet az óvoda életébe: anyás beszoktatással addig, amíg a gyermek igényli ezt; bejárhat az óvodába; dolgozhatnak is ott; különféle programokat tarthatnak,

munkadélutánokat, teadélutánokat, játszó délutánokat, közös ünnepeket szerveznek, kirándulások alkalmával meghívottak és kísérők, nyitott az óvoda kapuja a szülők előtt, minden szülő előtt. Így a szülők belelátnak az óvoda életébe, ami bizalmat ébreszt bennük, és szívesen hagyják itt gyermekeiket, mert tudják, jó helyen van itt.

Az óvodapedagógus a nyitott óvoda rendjéből jobban belelát a roma család életébe, szokásaiba, érzelmi és kulturális világába. Ezekkel bővebb ismeretekre tesz szert, ami segíti az elfogadást. Az elfogadás lehetővé teszi a természetes együttélést a szülőkkel, a nevelésbeni partneri viszony kialakítását a gyermek érdekében.

Erősíteni kell a természetes kapcsolatokat és azt a felfogást, hogy a különbözőség normális dolog. A különbözőség normalitása a társadalmi együttélés alapelve, s egyben kihívása is. Csakis úgy lehet a másság, a különbözőség, a sajátosan egyedi személyiségek elfogadására nevelni, ha ilyen közegben él az egyén, ha lehet minél fiatalabb korban. Ezt a felfogást képes erősíteni az integrált nevelés, a vegyes csoportok szervezése is, és az egyéniségekhez igazodó személyes bánásmód, amely a differenciálás pedagógiájában ölt testet nap mint nap a teljes intézményes nevelés minden tevékenységében. A differenciált bánásmód technikáival lehet olyan egyéni igényeket, emberi-gyermeki szükségleteket kielégíteni, amelyek mentén a gyermekek olyan légkörben nevelkednek, amely a sajátosan egyedi tempójú fejlődésüket elősegíti.

Ott, ahol a gyermekek szerető, elfogadó légkörben élnek, ott a gyermekek is nyugodtabbak, esetleges hozott feszültségeik hamarosan feloldódnak, és kevésbé van kitéve a pedagógus is az ebből fakadó nevelési problémáknak. Az ilyen csoportokban a gyermekek is elfogadók, elmélyülten, jó kedvvel tevékenykednek, toleránsak és empatikusak – mint ahogy ezt látják óvónőjüktől és csoporttársaiktól is.

Fontosnak tartjuk az átélt élményeket, a közvetlen tapasztalatokat, mert igazán ezek adnak számunkra is egy olyan fajta nyitottságot, amely a pedagógiai munkába az egyéniségekhez – benne a mássághoz is – igazodik és elfogadja annak sajátosan egyedi individumát.

A fejlődés jellemzői az óvodáskor végére:

A családi nevelés és az óvodai nevelési folyamat eredményeként

- a gyermekben alakuljon ki pozitív érzelmi viszony a kisebbség kultúrája és nyelve iránt;
- életkorának és egyéni képességeinek megfelelően rendelkezzen olyan szókinccsel, amely lehetővé teszi, hogy a megszerzett ismereteket tudja közvetíteni;
- tudjon tájékozódni a kommunikációs helyzetekben;
- ismerjen a cigányság kultúrájából merített dalokat, meséket, verseket, mondókákat és játékokat (esetenként tájnyelven is);
- ismerkedjék meg a helyi kisebbségi szokások, hagyományok és tárgyi kultúra értékeivel; tanulja meg azok tiszteletét és megbecsülését;
- a cigány népi kultúra óvodai ápolása segíti a gyermekek lelki egészségének fejlődését.

HALMOZOTTAN HÁTRÁNYOS HELYZETŰ GYERMEKEK INTEGRÁLT NEVELÉSE

(ÓVODAI INTEGRÁCIÓS PROGRAM)

A nevelési-oktatási intézmények működéséről szóló 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet 39/D.§ (9) bekezdés szerint, ha az óvoda az oktatási és kulturális miniszter által kiadott személyiségfejlesztő, tehetséggondozó, felzárkóztató program szerint szervezi a nevelést, külön jogszabályban meghatározottak szerint – nyilvános pályázat útján – e feladat ellátásához külön támogatást igényelhet. A támogatás igénybevételével kapcsolatos szabályokról külön jogszabály rendelkezik.

A halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek iskolai sikerességének záloga a megfelelő minőségű és időtartamú óvodáztatásuk. Az iskoláskor kezdetéig a gyerekek fejlődésének üteme messze meghaladja a későbbi életszakaszok fejlődésének sebességét. Az élet első éve meghatározó jelentőségűek az idegrendszer, a tanulás, az adaptációs készségek alakulásában. Az alapvető készségek, melyek a sikeres iskolakezdés feltételei, kisgyermekkorban, óvodáskorban az agyi érési folyamatok lezárulásáig – megterhelés nélkül – rendkívül hatékonyan fejleszthetők. A kisgyermekkorban történő pedagógiai támogatás jelentősen csökkentheti a későbbi iskolai kudarckokat.

A szegényebb családok gyermekei öt éves korukra lényegesen elmaradnak kognitív fejlődésükben kedvezőbb helyzetű társaikhoz képest. Az elmaradás oka a gyermeki fejlődés nem megfelelő ösztönözése a szülők korlátozott erőforrásai, a megélhetési nehézségek okozta terheltség és az otthoni környezet hiányosságai miatt. Tudatos óvodai pedagógiai munkára van szükség ahhoz, hogy a hátrányokat az óvodai nevelés csökkenteni tudja.

Nemzetközi tapasztalatok azt mutatják, hogy a hátrányos helyzetből származó lemaradások – szakszerű, a gyermek társadalmi helyzetére érzékeny pedagógiai szemlélettel és módszerekkel, a szülőket partnerré téve, velük együttműködve – sikeresen ellensúlyozhatóak. A szülőkkel való együttműködés az otthon és az óvoda világának találkozásával, szülők és nevelők közötti kölcsönös tisztelet alapján valósítható meg, melyben az óvodapedagógusoknak helyzetüknél és képzettségüknél fogva kiemelt szerepük és felelősségük van.

Csicsergő Óvodánk integrációs programjának jellemzői

Óvodai integrációs programunk (óvodai IPR) meghatározza az óvodai nevelés azon területeit, amelyek kiemelkedő jelentőséggel bírnak a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek fejlődésének elősegítésében. Kinyilvánítja azt a pedagógiai alapállást, amelyet megfelelőnek tart az érintett gyermekek esélyegyenlőségének elősegítésében.

Az óvodai IPR nem jelent külön programot az óvodai munkában, hiszen minden pontja a hatályos jogszabályok figyelembevételével az Óvodai nevelés országos alapprogramjára épül figyelembe véve az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXXV. törvényt. Az óvodai IPR egy olyan rendszernek tekinthető, melynek elemeit a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek érdekében nagyobb tudatossággal és mérhetően is nagyobb eredményességgel kell a nevelési folyamat fókuszába állítani.

Az óvodai IPR legfőbb jellemzője a gyermekközpontú és családorientált szemlélet, valamint az interdiszciplináris megközelítés, mely a kora gyermekkori fejlődés kérdésében kompetens minden szakma szerepét egyenrangúan fontosnak és egymást kiegészítőnek tartja.

Így ösztönzi az együttműködések kialakítását azokkal a szolgálatokkal, melyek a szülőket támogatják, számukra erőforrást jelentenek, illetve a gyermekeknek szolgáltatásokat biztosítanak.

A rendszer kereteit (az alábbi területeket) intézményünk saját nevelési programjának megfelelően tölti ki tartalmakkal.

Kiemelt területek

1. Szervezési feladatok

A halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek óvodai beíratásának támogatása

A teljes körű, minél hosszabb ideig tartó óvodáztatás biztosítása a célcsoport körében. A program megvalósulásáért felelős személy az óvoda vezetője, a gyív. feladatokkal megbízott óvodapedagógus és az IPR menedzser.

Arra törekszünk, hogy minden esetben kielégíthető legyen óvodai ellátás iránti kérelmük a lehető legkorábbi életkortól. Óvodai épületünkben ez elég nagy zsúfoltsággal jár, amelyet belső szervező munkával lehet emberibbé tenni, illetve szorgalmazni kell az új óvoda épületének elkészítését.

A területen lévő három éves gyerekek beíratását ösztönözzük a védőnő és a Gyermekjóléti Szolgálat segítségével és családlátogatásokkal.

Integrációt elősegítő csoportalakítás

Hagyományosan leggyakrabban az életkor szerinti csoportalakítási elvet választottuk, de a felmerülő igények és lehetőségeinket figyelembe véve részben osztott és vegyes életkorú csoportok is szervezhetőek. A csoportalakításnál figyelembe kell venni a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek arányos eloszlását: a csoportok közötti HHH arány különbsége nem lehet több 25%-ál.

Az igazolatlan hiányzások minimalizálása

A dolgozók és a gyerekek számára biztosítani kell a barátságos, inkluzív környezetet. Az óvoda légkörét olyanná kell tenni, ami vonzó hely a szülők számára is. Óvodánk szervezzen kapcsolaterősítő élményeket a cigány- és magyar kultúra és hagyományápoláson keresztül, a szülőértekezletek, szülői klubok, nyílt napok, fogadóórák szervezésével, a családlátogatások során, a családi barkácsdélutánok alkalmával, farsang, sportnap, anyák napi ünnepek és a programunkban meghatározott ünnepeken keresztül.

A cél érdekében legyen folyamatos a kapcsolat külső partnereinkkel; védőnő, gyermekorvos, Gyermekjóléti Szolgálat, Kisebbségi Önkormányzat, Együttélés Egyesület, Családsegítő Szolgálat, Szociális Bizottság, Kállai Mária Egyesület.

Korábbi tapasztalatok alapján igazi segítő tényező lehet a roma dajka alkalmazása. Az óvodavezető és az óvodapedagógusok részéről szükséges az óvodalátogatás rendszerességének figyelemmel kísérése, az orvosi igazolások illetve szülői igazolások rendszeres bekérése.

Ha a gyermek szülője óvodáztatási támogatásra jogosult, a gyermeknek egy óvodai nyitvatartási napon legalább hat órát az óvodában kell tartózkodnia.

Az óvoda vezetője az első igazolatlan nap után írásban tájékoztatja a szülőt a mulasztás következményeiről. A kifizetés esedékességét megelőzően, a jegyző által meghatározott időpontban tájékoztatja a jegyzőt azoknak a napoknak a számáról, amelyről a gyermek mulasztott, amennyiben a január-június, illetve a július-december időszakokban az igazolt és az igazolatlanul mulasztott napok száma együttesen meghaladja a munkanapokra eső óvodai nevelési napok huszonöt százalékát, illetve arról, hogy az említett mulasztott napok száma nem érte el az említett mértéket.

Az óvodavezető értesíti a jegyzőt, ha a gyermek óvodai elhelyezése megszűnik.

A szülők munkába állását lehetővé tévő nyitva tartás kialakítása

A partnerközpontú működés eddigi gyakorlatának megfelelően az óvodai nyitva tartás igazodik a szülők igényeihez, segíti munkába állásukat. Igény, jelzés lehetősége a szülők részéről a kapcsolattartás bármilyen formájában folyamatosan biztosított. Erről minden tanév elején felmérést készítünk, ahol a szülők nyilatkoznak: mettől, meddig kérik az óvodai ellátást.

2. Nevelőtestület együttműködése

Rendszeres team munka valamennyi munkatárs részvételével, esetmegbeszélések, hospitálások szervezése az éves munkaterv szerint.

Az óvodapedagógusok csoportba sorolásakor a gyermekek szempontjainak figyelembevétele az első. A felmenő rendszer lehetőségét kihasználjuk a gyermekcsoport óvodapedagógushoz való kötődése miatt.

Együttműködési alkalmak:

FORMA	RENDSZERESSÉG	RÉSZTVEVŐK
Integrációs team munka	Havonta ill. szükség szerint	Team tagok, érintett munkatársak
Esetmegbeszélések	2 hetente ill. szükség szerint	Nevelőtestület
Hospitálások	Lehetőség és szükség szerint	Team tagok
Eredmények, megoldandó problémák	Havonta	Nevelőtestület, érintett munkatársak

3. Pedagógiai munka kiemelt területei

Az óvodába lépéskor komplex állapotfelmérés

A bemeneti mérést szolgálja a részletes anamnézis készítése, amely során a szülők segítségével szerez az óvodapedagógus fontos információkat az óvodába lépő gyermekekről, valamint a beszoktatás tapasztalataival összevetve készíti el a csoportra vonatkozó nevelési tervét és az egyéni fejlesztési terveket. (Az anamnézis programunk 2. sz. melléklete)

Kommunikációs nevelés

A fejlesztés iránya a szókincs, a nyelvi kifejezőkészség, a beszédértés, a beszéd észlelés fejlődésének elősegítése. Alapja az óvodai beszéd színessége. A fejlett kommunikációs képesség az iskolai sikerek alapfeltétele, ezért az óvodában tervszerűen és következetesen kell foglalkozni a beszéden, cselekvésen, magatartási formákon keresztül a helyes emberi kapcsolatokkal.

A gyermek óvodába lépésének pillanatától kezdve az óvodapedagógus feladata a kisgyermek megismerése és fejlesztése preventív módon, illetve korrekció-kompenzáció útján (adott esetben: pedagógiai szűrés után, szakemberek segítségével igénybevételeivel). A nyelvi kommunikáció az óvodai nevelőmunka valamennyi területén kiemelt fontosságú.

Kommunikáció által erősödik a gyermek biztonságérzete, növekszik tájékozottsága, gazdagodnak ismeretei és kapcsolatai, fejlődik beszédkészsége, anyanyelvi kultúrája. Az óvodás gyermek elsősorban érzelmi alapon, mintakövetéssel tanul, az óvodapedagógus minden megnyilvánulása modell értékű. Ugyanakkor fontos, hogy valamennyi gyerek úgy érezze, hogy **figyelnek rá**, meghallgatják. Szeretetteljes gondozásban részesül, megfelelő beszéd- és viselkedéspélda áll előtte.

Érzelmi nevelés, szocializáció

A fejlesztés iránya az intézményes nevelésbe illeszkedés elősegítése, bizalom, elfogadás, együttműködés kialakítása. A gyermek számára szükséges érzelmi biztonság megteremtése és a pozitív érzelmek fejlődésének szolgálatába állítjuk a hagyományörzés eszközeit, az érzelmeket aktivizáló hatásokat, élethelyzeteket, szituációkat.

Segítjük a gyerekeket abban, hogy saját pozitív és negatív érzelmeiket megfogalmazhassák, megértésre találjanak és megtanulják ezek kezelését. Az óvónő mutasson példát az érzelmek (pl. az öröm, vagy annak hiánya) megfogalmazásában.

A **játék** és **érzelem** az óvodás életkor két kitüntetett kategóriája. A mondás úgy tartja, hogy igazán jól, a szívével lát az ember! A dolgok és jelenségek valódi megértéshez, bármi legyen is annak tárgya, kevés az ész, a napjainkban oly nagyra becsült értelem. Az érzelem legalább annyira, ha nem még inkább szükséges a dolgok valódi megértéséhez. Helyes döntések, jó elhatározások csak ennek birtokában születnek.

Szeretet nélkül egyetlen emberinek nevezett szellemi tulajdonság sem alakul ki. Az óvoda családi nevelést kiegészítő szerepének, ha kell és szükséges, a szeretet hiányának pótlását is magában kell foglalnia, illetve az ennek hiányából fakadó fejlődésbeli lemaradások kompenzálását és korrekcióját. A gyermekek belső lelki világa, szeretettel való „feltöltöttsége” játékukban tükröződik leginkább. Ezért kívánatos és elvárható, hogy a játékot a gyermekek megismerése, még inkább megértése eszközeként, vagyis diagnosztikus célból is alkalmazni tudjuk nevelőmunkánk során.

Egészséges életmódra nevelés

A fejlesztés iránya az egészségtudat kialakítása, helyes táplálkozási szokások kialakítása, a változatos, sok esetben ismeretlen ízekkel való ismerkedés.

Az óvodáskort az erőteljes testi fejlődés jellemzi, ezért lényeges szempont, hogy a gyermekek mozgásigényét ki kell elégíteni, lehetőleg a szabadban végzett játékos tevékenységek során. A nagymozgásokkal készítjük elő a finommotorika fejlesztését. A szabadban rohangálás sok oxigént biztosít az agy működéséhez, ily módon jó hatással van a gyermekek értelmi fejlődésére.

Az ember hatalmas mozgásigénnyel jön a világra. A mozgáshoz való későbbi viszonyt nagyban meghatározza, hogy ezt az igényt a környezet, a szülő, az óvoda megerősíti vagy elnyomja. Minden azon múlik, hogy a környezet elfogadja-e, megerősíti-e a mozgást, mint kommunikációt, mint örömforrást, mint alapvető létezési formát. A mozgás és az értelmi fejlődés között szoros kapcsolatokat lehet felfedezni.

A beszédfejlődési rendellenességeknek a háttérben egyre inkább mozgáskoordinációs zavarok rejtőznek, épp ezért a terápiában óriási jelentősége van a mozgásnak, a mozgáskoordináció általános fejlesztésének. A helyes artikuláció például nagyban függ attól, hogy milyen a gyerek általános mozgásfejlettsége. A beszédproblémák, sőt az olyan tanulási zavarok, mint a diszlexia, szorosan összefüggnek a mozgás fejlesztésében jelentkező hiányosságokkal. A sokféle mozgásforma megtanulása során, létrejön az idegpályáknak az a begyakorlottsága, azok a feltételes reflexkapcsolatok, amelyek a tiszta beszédhez, a figyelemkoncentrációhoz kellenek.

Az óvodai nevelés feladata a gyermek testi fejlődésének elősegítése. Ezen belül a gyermek gondozása, testi szükségleteinek, mozgásigényének kielégítése, a harmonikus, összerendezett mozgás fejlődésének elősegítése, a gyermek testi képességei fejlődésének segítése, a gyermek egészségének védelme, edzése, az egészséges életmód, a testápolás, az egészségmegőrzés szokásainak alakítása, a gyermek fejlődéséhez és fejlesztéséhez szükséges egészséges és biztonságos környezet biztosítása, ha szükséges, megfelelő szakemberek bevonásával speciális gondozó, prevenciós és korrekciós testi nevelési feladatok ellátása.

Az óvoda napirendjében a tisztálkodási és étkezési szokásoknál fontos az étkezési ritmusok, az időbeliség kialakítása. Az étkezések alkalmazkodjanak a biológiai funkciókhoz, az egészséges táplálkozási szokásokhoz. A gyerekek szokják meg, hogy az óvodában ennek a folyamatnak meghatározott rendje és ideje van. Alkalmazkodjanak a szükséges tisztasági szokásokhoz: például étkezés előtti kézmosás, fésülködés, kulturált terítés. Időt és nagyon sok türelmet igényelnek tőlünk, és a gyerekektől is, amíg az új gyerekek megértik és elsajátítják ezeket a szokásokat. A megértéshez idő kell és belátás. Állandó dicséret mellett tanítsuk meg őket az evőeszközök használatára, a kulturált étkezésre, a papírszalvéta használatára.

Végtelen sok türelemmel és állandó kommunikációval ismertessük meg a WC papír használatát és a WC öblítést. Egészséges fejlődésük érdekében mutassuk meg az orrfújás mikéntjét. Tükörbe nézve gyönyörködjenek ápoltságukban, egész külsejükben. Öltözködésükben mutatkozó hiányosságaikon enyhítsünk ruhaadományokkal, és szokásalakítással.

A gyermekek igénye terjedjen ki környezetük rendjére és tisztaságára. Tanulják meg, minek hol a helye, mit hová kell visszatenni, ha már nincsen arra szükség. Szokjanak hozzá az egészséges tisztaságigényhez és rendszeretethez. Több türelem és idő szükséges a hátrányos

helyzetűek neveléséhez. Azért, hogy a szülői ház is támaszt nyújtson mindehhez, adjunk lehetőséget az anyáknak, hogy látogathassák az óvodát, közvetlenül tapasztalhassák meg, hogy mit kíván az óvoda minden gyerektől az egészséges fejlődés érdekében. Figyelmünket a gyermekek beszoktatása mellett az anyák „beszoktatására” is rá kell irányítani, hogy lehetőségük legyen az óvoda életét közelebbről megismerni.

Társadalmi érzékenység tudatos fejlesztése

Minden gyermeknek fontos az óvoda, életükben ez az első olyan intézményes hely, ahol a család mellett újabb fejlesztő hatások érik. Ezek részben a családok igényeivel megegyező, részben pedig a társadalmi elvárásokhoz alkalmazkodó hatásokról van szó.

Tudjuk, hogy a gyermek nevelése elsősorban a család joga és kötelessége, és ebben az óvoda csak kiegészítő szerepet játszik. Az óvoda légköre, társadalmi funkciója biztosítja azt a bázist óvodás gyermekeinknek, amely a családi nevelést kiegészítve, azzal együtt éretté teszi őket az iskolai tanulásra.

A gyermek számára fontos, hogy szeressék, hogy figyeljenek rá. Ez befolyásolja személyhez kötődését, különböző tevékenységét, viselkedését. Ez lehet alapja a szociális szféra kitágulásának, segítője a hátrányos helyzetű, illetve cigány gyermek óvodai beilleszkedésének. Ha a gyermek nem csak a család nyújtotta szeretetben érzi jól magát, hanem az óvodában is, ahol figyelnek rá, ahol megértik, elfogadják máságát, szükségszerűen alkalmazkodnak is ahhoz, akkor megerősödik benne az az érzés, hogy jó számára ez a közösség is. Elfogadja mindazt a kellemeset, azt a jót, amit mások szeretete nyújt számára.

Ha a szülő megérzi, hogy gyermekének jó az óvodában, nem bántják, hanem szeretettel veszik körül, megnyugszik, lehetőséget teremt ahhoz, hogy rendszeresen engedje az óvodába. Ha a szülő is jól érzi magát ebben a közegben, akkor ettől várható a megértő együttműködés.

Korszerű óvodapedagógiai módszerek

A gyermek kezdeményezéseire támaszkodó módszerek hangsúlyos megjelenítésére törekszünk, úgy mint differenciálás, kooperatív technikák, mozgás, zene felhasználása, szülőkkel való partneri együttműködés módszerei.

Az élmények, vagyis az érzésekkel átszótt együttes tapasztalatok adják a kisgyermekkor tanulás tartalmait és helyes formáit, módszereit. A hagyományosan tanulásként értelmezett óvodai tevékenységek is kínálnak ugyan lehetőséget az ez irányú tapasztalatok megszerzéséhez, de nem szabad elfelejteni, hogy a direkt módon szervezett tanulás minden esetben feladathelyzetet jelent a gyermek számára. Ezekben a szituációkban pedig „teljesítenie” kell, szemben a játék önmagáért való élményének örömezésével. Vagyis az óvoda feladata, hogy neveljen, az iskoláé, hogy neveljen és tanítson, később oktasson majd még később képezzen.

„Az ember csak ott igazán ember, ahol játszik.”mondja Friedrich Schiller.

Az Óvodai nevelés országos alapprogramja szerint: „A játék a kisgyermekkor legfontosabb és legfejlesztőbb tevékenysége, s így az óvodai nevelés leghatékonyabb eszköze.” (10. o.) Ezért egy óvoda gyermek és nevelésközpontúságának megítélésének kérdésében döntő fontosságú, hogy milyen ott a játékélet minősége.

A gyermeki játékot fejlesztő legfontosabb tényező, ha képesek vagyunk felismerni, hogy melyek az óvodás korú gyermekek valós igényei. Rohanó világunkban jusson kellő türelem, értő és érző figyelem a gyermekek ki sem mondott, úgynevezett látens igényeinek felfedezésére! Vállaljuk érdekeik következetes védelmét és képviselését egy olyan világban, amelyben mindig minden változik, ahol az emberek többsége a teljesítményekre koncentrál, és amelyben általában nagyobbra becsült az IQ, mint az EQ. Fontos, hogy mi, gyermekekkel foglalkozó felnőttek soha ne tévesszük szem elől, hogy mindezzel szinte szemben áll az a világ, ami a gyerekeknek jó. Az apró lépésekben, lassan, sokat ismételve való haladás világa.

A gyermekeknek csupa „haszontalan” dolgra van igénye és szüksége. Valóságosan és mélyen kell ismeri, még inkább következetesen képviselni annak a „vevői körnek” (gyerekeknek) az igényeit és érdekeit, akik koruknál, fejlettségükönél fogva kiszolgáltatottak. Sok esetben nekünk, óvónőknek kell vállalnunk ezt a feladatot, merjünk és akarjunk igazi, boldog gyermekkort biztosítani a 3–7 éves korosztálynak. Nekik pedig elsődlegesen óvásra, védelemre, biztonságra van szükségük. Emellett játékra, mesére, sok mozgásra, segítő, vezető felnőtt társakra, hasonló korú társak körében szerzett, személyes tapasztalaton nyugvó tanulásra.

Az érzelmi intelligencia fejlesztésével védhetjük meg, illetve készíthetjük föl gyermekeinket a jövő nagy kihívásaira. Összefüggés található a boldog, valódi gyermekkor, az érzelmi műveltség vagy műveletlenség napjaink és a jövő nem kívánatos jelenségei között. Azért, hogy gyermekeink jobban boldoguljanak az életben az érzelmi intelligenciaként összefoglalható képességek fejlesztése szükséges. Ide tartozik az önkontroll, a lelkesedés, a kitartás, önmagunk motiválásának képessége stb. Ezeket a „fogásokat”, képességeket meg lehet és meg kell tanítani a gyermekeknek. Mint ahogyan a szeretetet képességét is. Már azért is meg kell tanítani a gyermekeknek, mert a világnak, az emberiségnek szüksége van rá, és azért is, hogy egyénileg jobban hasznosíthassák majd szellemi erőiket.

Az ilyen jellegű tanulás egyik szenzitív időszaka éppen a kisgyermekkor, amikor a gyermekek többsége óvodába jár. Ezért a feladat nagy része a szülők mellett ránk, óvónőkre vár. Ezért fontos feladat, hogy az óvónő érzelmileg művelt legyen, lássa az okos, sokaknak vagy keveseknek hasznot hozó, és a „jó” cselekedetek mögött meghúzódó emberi különbségeket.

Az Európai Unió értékrendjében is az érzelmi intelligencia fogalmkörébe sorolt tulajdonságok, szociális és érzelmi kompetenciák az első, legkívánatosabbak között szerepelnek. Az érzelmi intelligencia szorgalmazása az érzelem, jellem és erkölcsi érzék kapcsolatán alapszik. Nem véletlen, hogy az Alapprogram is erkölcsi tulajdonságokként említi az érzelmi intelligencia körébe is sorolható olyan képességeket, mint együttérzés, segítőkészség, stb. (7. o.)

Aki például nem tud uralkodni indulatain, vagyis nincs önuralma, az erkölcsi fogyatékoságban szenved. Aki empátikus, aki rendelkezik a mások érzéseiben való olvasás képességével, az önzetlen tud lenni, hiszen akarattal képes lesz indulati életén felülkerekedni. Az ilyen tudást a nevelés folyamatában szerzi meg a gyermek, az érés, a tanulás, a gyakorlás bonyolult egyvelegében. Az óvoda és a család nevelő munkája ezért felfogható és értelmezhető úgy is, mint a jellem formálása, az erkölcsi értékek átszármaztatása. Az egységes óvodai és a családokkal összehangolt értékrend alapvető feltétele a sikernek!

Aki átgondolja, annak egyértelmű, hogy ilyen jellegű és tartalmú személyes tapasztalatokra, élményekre elsődlegesen a játék tevékenységében tehet szert a gyermek. Az egyik legfőbb gyakorló terep tehát a játék. Az elsőszámú minta mindig a szülő, de az óvónők, az óvoda dolgozói és természetesen a játszótársak hatása sem elhanyagolható.

„Az óvodás korú gyermek jellemző sajátossága a magatartás érzelmi vezéreltsége. A személyiségen belül az érzelmek dominálnak... ” (Alapprogram, 6. o.)

Rohanó, teljesítménycentrikus, egyre jobban elgépiesedő világunkban határozott szándék mutakozzon arra, hogy az óvoda a béke, a nyugalom szigete legyen.

A szülőkkel való partneri együttműködés módszerei kiváláztásánál hangsúlyozni kell a kapcsolaterősítő élmények szervezését.

4. Gyermekvédelemmel, az egészségügyi ellátással, szociális segítségnyújtással kapcsolatos munka

Egészségügyi szűrővizsgálatok szervezése a védőnői munkaterv alapján.

A gyermek fejlődésének nyomon követése, regisztrálása, szükség esetén szakorvosi – fogászati, szemészeti, fülészeti, ortopédiai – vizsgálatának) kezdeményezése, megszervezése.

Gyermekorvosi, védőnői tanácsadás szükség szerint az óvodapedagógus, illetve a szülő megkeresésére.

A szülők számára az együttműködő partnerekkel kialakított közös programok az éves munkatervünk szerint.

Gyermekjóléti szolgáltatások kezdeményezése illetve szervezése a gyermekvédelmi felelő közreműködésével a gyermekvédelmi munkaterv alapján.

Ruhák, játékok, könyvek gyűjtése, adományozása, kölcsönzése; kirándulások, táborok szervezése; rendezvények látogatása az IPR menedzsment munkaterve alapján.

A szociális ellátórendszerrel való aktív együttműködés: a Boldog Községi Önkormányzat Szociális Bizottságával, a gyámüggyel, a gyermekjóléti szolgálattal és a Szivárvány Családsegítővel a gyermekvédelmi felelős rendszeres kapcsolatot tart.

Egyetlen gyermek se maradjon ki az óvodából a szülők szegénysége, az óvoda által kért természetbeni és pénzbeli hozzájárulások fedezetének hiányában. A halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek számára a különböző anyagi juttatások fedezetét az évente megpályázható, aktuális OKM rendeletben meghatározott módon, a fenntartó önkormányzatunkkal egyzetetve pályázati forrásból igyekszünk biztosítani a szociális hátrányok enyhítését célzó tevékenységre, fejlesztő eszközök beszerzésére, a célcsoport óvodai beiratását és a hiányzás minimalizálását elősegítő tevékenységekre és az óvoda-iskola átmenet támogatásával összefüggő kiadásokra, stb.

5. Együttműködések kialakítása az óvodán kívüli szervezetekkel, különösen az alábbiakkal

Gyermekjóléti, családsegítő szolgálat.

A szülők támogatása, erőforrásainak feltárása.

Védőnői hálózat.

A gyermekek óvodai beiratásának támogatása; korai képességgondozással kapcsolatos tanácsadás.

Szakmai szolgáltatók

Konzultációk a gyermek fejlődéséről, fejlesztési terv közös kidolgozása, szolgáltatások biztosításának megtervezése és biztosítása.

Cigány kisebbségi önkormányzat illetve civil szervezetek

A gyermekek óvodai beiratásával, a hiányzás csökkentésével, iskolaválasztással, szülői programokkal kapcsolatos együttműködés.

A kapcsolattartás formáit, felelőseit a minőségirányítási programunk IV. sz. fejezete tartalmazza

6. Óvoda-iskola átmenet támogatása

Iskolaérettség elérését támogató pedagógiai munka.

A tanulási képességek megalapozása, a tanulási és egyéb részképesség zavarok kialakulásának megelőzése, megoldási késztetés, monotonia tűrés, figyelemkoncentráció, az alkotásvágy szükséges szintjének kialakítása.

Iskolára hangoló projekt működtetése, az iskola iránti pozitív érzelmi viszony kialakítására.

Tapasztalataink szerint is az óvodások érdeklődéssel figyelik meg a betűket táblákon, reklámokon, autókon és épp úgy kezdik spontán lerajzolni, mint a házat, a lovat, az autót. Mint ahogy a firka kevésbé hasonlít eleinte a tárgyhoz, amelyet a gyermek megnevez, éppen úgy az első betűk sem tökéletesek. Minden óvónő tapasztalta, hogy általában negyedik életévük táján a gyermekek rajzain, az ábra mellett valami betűforma látható és az óvodás megkérdezi: " Ez milyen betű?" Lassanként megtanulják, hogy melyik milyen betű és a lerajzolt nyomtatott betűk egyre pontosabbak, szebbek lesznek. Minden újabb betű lerajzolása vagy felismerése újabb sikerélmény és öröm számára. Tehát az olvasás megalapozása, kezdete örömforrás.

Az írásra készítik elő a kezét az íróeszköz játékos használata, a rajzok kiszínezése. Egy óvodás a színezés során annyi rövid ferde vonalat húz, amennyivel sok füzetet be lehetne tölteni, és ezt saját gyönyörűségükre teszik.

A gyermekek nagyon örülnek, ha nevüket leírva látják. Rajzaikra vagy egyéb alkotásaikra írjuk rá a nevüket, hogy arról lemásolhassák. Szerepjátékokhoz is készíthetünk feliratokat. Pl. OTP, MENTŐK, ABC, RENDELŐ, stb.

Séta közben minden egyéb fontos dolog megfigyelése mellett figyeljük az utcák, terek névtábláit is, az üzletek feliratát, a kiírásokat a kirakatokban, a jeleket az utcán, az autók márkáit, rendszámait.

Ezen tevékenységek közben a gyermekek felismerhetik:

- ami le van írva, azt el lehet olvasni,
- amit elolvasunk, az információ számunkra,
- amit gondolunk, azt le lehet írni,
- amit leírunk, az megmarad, megőrizhetjük, elküldhetjük.

A gyermekeknek nagyon nagy könnyebbséget jelent, ha az óvodában játék közben, játszva sajátíthatják el azokat a képességeket és alapismereteket, amelyek az íráshoz és olvasáshoz szükségesek.

Az eredményes iskolakezdés hét kritikus alapkészsége a DIFER (Diagnosztikus fejlődésvizsgáló rendszer) szerint:

- Írásmozgás-koordináció (az írástanítás feltétele)
- Beszédhanghallás (olvasástanítás feltétele)
- Relációszókinccs (az elemi szóbeli kommunikáció feltétele)
- Elemi számolási készség (az értelmi fejlődés és a matematika tanítás feltétele)
- Tapasztalati következtetés (az értelmi fejlődés feltétele)
- Tapasztalati összefüggés-megértés (az értelmi fejlődés feltétele)
- Szocialitás (az iskolai léthez és fejlődéshez nélkülözhetetlen)

A fejlettségbeli különbség hatéves korban ötévnyi, vagyis a szellemileg ép gyerekek között vannak, akik a három és félévesek, illetve nyolc és félévesek átlagos fejlettségének megfelelő szinten kezdik meg iskolai tanulmányaikat. Ez a különbség tizenhat éves korig duplájára növekszik.

A rendszer országosan kipróbált, a tanulságok is megfogalmazódtak. Megfelelő óvónői tájékoztatás mellett a szülők számára is hasznosítható.

- A finommozgás-koordinációt lehet fejleszteni az óvodások körében. Ennek kiváló eszközei a gyurmázás, az összerakós, a kirakós az építő játékok és minden olyan játékos tevékenység, amely az ujjak, a kéz kismértékű mozgásával valósulhat meg. Lehetővé kell tenni a firkálást, haladó szintűek számára pedig a mindennapi rajzolást.
- A beszédhanghallás első lépései a hangutánzó és a hangoztatás játéka. Ezt követi a felismerés, amikor a játék eszköze már ismert hang. A legutolsó lépés a differenciálás, megkülönböztetés.
- A relációszókinccs elsajátítási folyamatainak különbségei feltételezhetően mind a lassúbb érésnek, mind pedig a környezeti hatásoknak következményei. A családi nevelést vizsgálva bebizonyosodott, hogy azok az azonos életkorú gyerekek, akiknek nem szoktak mesélni, tudásukat és magatartásukat tekintve egyaránt másfél évvel fejletlenebbek voltak, mint akiknek szinte naponta mesélnek. Tehát a relációszókinccs elsajátításának fő eszköze a mese.

- Az elemi számolási készség eredményesen és hatékonyan fejleszhető az óvodáskorban. Ez a készség fontos szerepet játszik az iskolai matematikatanulásban. Azokat a gyerekeket, akik nem érik el legalább a haladó szintet, célszerű még egy évig óvodai készségfejlesztésben részesíteni.
- A tapasztalati következtetés fejlesztésének szóba jöhető módszerei a kötetlen beszélgetés, amely a gyermekek tevékenysége során kialakul, illetve mesékhez, valós történetekhez, a környezet változásaihoz, a gyerekek élményeihez kapcsolódó beszélgetés.
- Az összefüggés-megértési készség fejlődése jelenleg spontán folyamat: a környezetben, a családban, az óvodában, a mesékben előforduló összefüggések hatására alakul ki. Segíthetjük a fejlődését, ha valamely összefüggés tartalmát megismertetjük, működését megértetjük, majd ha lehetséges, alkalmazását kipróbáljuk.
- A szociális kontaktus eszköze a kapcsolatfelvétel készsége. Az óvodában a szabad foglalkozás, a játék nagyon sok alkalmat kínál a kapcsolatfelvétel gyakorlására. A fejlődés segítése szempontjából a társas viszony a legfontosabb. Ez a csoportos együttlét, az együtt cselekvés, az együttműködés rendszeres megélését feltételezi. A feladatvállalás és a feladattartás a mások által kért és elvárt tevékenységek végzése során fejlődik. Az erkölcsi érzék olyan viszonyítási alap, amely befolyásolja a gyerekek szociális magatartását.

Valamennyi készség eredményesen és hatékonyan fejleszhető az óvodáskorban. A lassabban fejlődő gyerekeknek szüksége lehet felmentésre az iskolakezdés alól, hiszen a permanens tanulás feltétele az alapoknál kezdődik, az indulásnál dől el, hogy képes lesz-e az egyén egy életen át tanulni. Sikerekre vagy kudarcokra építi saját boldogulását.

Iskolaválasztás

A kijelölt iskolával, a szabad iskolaválasztással, a halmozottan hátrányos helyzetűek előnyben részesítésével, a sajátos nevelési igényűvé minősítéssel kapcsolatos felvilágosítás, tanácsadás támogatása.

A Berecz Antal Általános Iskolával közös óvoda - iskola átmenetet segítő program kidolgozása a mindenkori éves munkatervünk része.

DIFER mérés 4 éves kortól, hospitálások, esetmegbeszélések, szakmai műhely, közös programok.

A gyerekek fejlődésének utánkövetése az általános iskola első évében, és az után.

7. Szülőkkel való kapcsolattartás, együttműködés

Személyes kapcsolat kialakítása minden szülővel.

A gyermekek egyénre szabott beszoktatásának biztosítása.

Rendszeres napi, vagy heti tájékoztatás a gyermekek fejlődéséről, az egyéni fejlesztési napló bejegyzéseinek illetve a DIFER-mérés eredményeinek megbeszélése fogadóórán, a gyerekek alkotásainak megmutatása, elemzése, szülők részvételi lehetőségének biztosítása a beszoktatás során és a nyílt napokon.

Egyéni beszélgetések, gyermekneveléssel kapcsolatos nézetek kicserélése, a család szokásainak, értékrendjének megismerése, megértése, a család erőforrásainak feltárása.

Szülői közösségek kialakítása, rendezvények szervezése, pl. Csicsergő avatás, Mihály napi vásár, Luca napi barkácsdelután, Falukarácsony, farsang, Hagyományörző nap, családi majális, anyák napja, ballagás stb.

Partnerközpontú működés, szülői igények kiszolgálása.

8. Intézményi önértékelés, eredményesség

Intézményi önértékelés készítése az Országos Oktatási Integrációs Hálózat ajánlása alapján

Eredményesség

Indikátorok teljesülése: beóvodázási arány, hiányzás csökkenése, DIFER mérésnél a hozzáadott érték, iskolakezdés megfelelő időben, sajátos nevelési igényűvé minősítés csökkenése, normál tantervű, integrált iskolai környezetbe történő beiskolázás, szabad iskolaválasztás érvényesülése, iskolaérettség elérése, mérés az Országos Oktatási Integrációs Hálózat indikátortáblát tartalmazó ajánlása alapján.

A fejlődés várható eredménye az óvodáskor végére:

- Kommunikációs készségeik fejlettsége lehetővé teszi az iskolai kudarcok megelőzését.
- Szociális és társadalmi érzékenységük kialakulóban van.
- Igénylik az egészséges életmódhoz kötődő tevékenységeket.
- Nagyobb részükénél kialakul az iskolára való alkalmasság.
- A logopédiai fejlesztésben részesülő gyermekek alkalmassá válnak az iskolai írás-olvasás elsajátítására.

5. Gyermekvédelem

A gyermekvédelmi felelős a gyermek és ifjúságvédelmi alapellátáshoz tartozó jelzőrendszer szerves része. Személyét a vezetőóvónő választja ki és bízta meg, hogy az óvodában ezt a felelősségteljes munkát ellássa. A munkát összehangolja és az önkormányzati hálózathoz kapcsolja.

A megelőző gyermekvédelmi rendszer kulcsintézménye a települési önkormányzaton működő gyámhatóság. A családjogi törvény és a hozzá kapcsolódó jogszabályok előírják a gyámhatóság számára, hogy az állami gondoskodás keretében milyen intézkedéseket tehet.

A községünkben élő családok változó szociális gondjait az óvodába járó gyerekek helyzete is jelzi. Ezért rendkívül fontos a családlátogatások során szerzett tapasztalatokat a munkatársak megbeszéljék és a gyermekvédelmi felelős a saját nyilvántartásába felvegye. A családtagok alapos ismerete nem csak a felvételek idején fontos, hanem az óvodás élet teljes időtartama alatt is.

Az óvodában találkozik a szülő a leggyakrabban a nevelőkkel, de a családban élő idősebb testvérek és nagyszülők is gyakran jelennek meg az óvodában. Ezért erős emberi kapcsolat kiépítésére is lehetőség nyílik. Nem csak a veszélyt, bajt, de az örömet, fejlődést is figyelemmel lehet kísérni.

Mivel több szakember is foglalkozhat a családdal, jó, ha a gyermekvédelmi felelős tájékozódik a gyámhatóságnál és ezen keresztül a többi gyermekvédelmi felelősnél, hogy milyen intézkedések történtek a család ügyében. Ezzel megismeri a különböző véleményeket, környezettanulmányokat és intézkedéseket. Közös megbeszélések és esetismertetések lehetővé teszik, hogy a lehető legmegfelelőbb intézkedésekre kerüljön sor.

A gyermekvédelmi felelős vezessen nyilvántartást, melyben valamennyi óvodás gyermek szerepel. A felvétel idején azonnal kerüljön be a nyilvántartásba névsor szerint. A gyermek sorsa legyen nyomon követhető az egész óvodai élidőszak alatt.

A feltárás feladatai:

- A veszélyeztetettség, vagy hátrányos helyzet tüneteinek felismerése, problémák feljegyzése
- A tünetek okainak megkeresése (nemcsak az otthoni körülmények feltárása, hanem annak vizsgálata is, érik-e az óvodában relatív ártalmak-kudarcélmény, zsúfoltság stb., megfelelő-e az intézményi személyi, tárgyi környezet)
- A gyermek veszélyeztetettségének, hátrányos helyzetének megállapítása a helyi kritériumok alapján (adott gyermek, adott időben és környezetben, aktuális állapotában vizsgálva)
- Környezettanulmány készítése, családlátogatás, együttműködés a szülőkkel, megfelelő kommunikáció (családterápia)
- Együttműködés az aktuális társszervekkel
- Gyermekre szabott tennivalók megtervezése az adott csoport óvónői által, szükség esetén speciális szakember bevonása a nevelési munkába
- Javaslattétel anyagi segítségadásra a megfelelő szerveknél
- Adatvédelem

A megszüntetés feladatai:

- A fejlesztés megszervezése
- Egyéni tehetséggondozás
- Hátrányok csökkentése, egészségvédő, mentálhigiénés előadások, bemutatók szervezése
- A szülők segítése a szülői szerep eredményesebb betöltéséhez (munkadélután, napi megbeszélések, előadások)
- Az óvodalátogatás figyelemmel kísérése
- A gyermekek szociális helyzetének lehetőség szerinti javítása
- A problémák megoldásához szakemberek segítségének igénybevétele
- Együttműködés konkrét esetekben a segítőkkel. Jelzőrendszer működtetése
- Az elért eredmények megtartásának támogatása. Utógondozás
- Adatvédelem.

Óvodán belüli tevékenységek, melyekkel a feladatok megvalósíthatók:

- logopédiai ellátás,
- egyénre szabott fejlesztés,
- a fejlődés nyomon követése,
- óvodai szociális szolgáltatások (segély javaslatok, étkeztetés stb.),
- a szülőkkel való kapcsolattartás egyéni helyzetnek megfelelő formában.

Kapcsolattartás a gyermekvédelemben partner szervezetekkel:

Partnereink	Képviselője	Kapcsolattartás módja	Időkeretei
Gyermekjóléti Szolgálat	Vezető	-esetmegbeszélés -jelentés	-nevelési év eleje -havonta
Gyámhatóság	Gyámügyi előadó	-jelzőnap	-szükség szerint
Egészségügyi szervek	Gyermekorvos Védőnő	-személyes találkozás	
Nevelési Tanácsadó	Vezető Vizsgáló		
Logopédus	Mindenkori		

A gyermekvédelmi program megvalósításának erőforrásai, feltételei:

Személyi	-gyiv felelős biztosítása, szakképzettség megszervezésének segítése -óvónők képzése tanfolyamokon -technikai dolgozók ismeretekkel való ellátása
Tárgyi	-biztonságos, egészséges, nyugodt környezet -eszközök a fejlesztéshez -napi kapcsolat, külön helyiség a szülőkkel való érintkezésre
Anyagi eszközök	-gyiv segélyek csoportra bontva -pályázatok -szponzortámogatás -segélyszervezetek akcióinak szervezése

A gyermekvédelmi program megvalósítása éves munkaprogram keretében történik.

6. AZ ÓVODAI ÉLET MEGSZERVEZÉSÉNEK ELVEI

Személyi feltételek

1. Csicsergő óvodánkban a nevelőmunka **kulcs-szereplője az óvodapedagógus**. Jelenléte a nevelés egész időtartamában fontos feltétele az óvodai nevelésnek. Az óvodapedagógus modellt, mintát jelent a gyermekek számára.
2. Az óvodapedagógus tevékenységének és az óvoda működését segítő nem pedagógus alkalmazott munkájának hozzá kell járulnia az óvodai nevelés eredményességéhez.
3. A nemzeti és etnikai kisebbséghez tartozó gyermekeket nevelő óvodánkban dolgozóinknak feladatuk, hogy megvalósuljanak a nemzetiségi, etnikai óvodai nevelés célkitűzései.
4. **A migráns gyermekeket is nevelő óvodában dolgozóknak feladatuk lehetőséget teremteni ahhoz, hogy a gyermekek megismerhessék egymás kultúráját, anyanyelvét.**

Tárgyi feltételek

Az óvodának rendelkeznie kell a helyi nevelési program megvalósításához szükséges tárgyi feltételekkel. Óvodánk épületét, udvarát, kertjét, berendezését oly módon kell kialakítani, hogy szolgálja a gyermekek biztonságát, kényelmét, megfeleljen testméreteiknek, biztosítsa egészségük megőrzését, lehetővé tegye mozgás- és játékigényük kielégítését, és a gyermekeket harmóniát árasztó színekkel, formákkal, anyagokkal vegye körül. A tárgyi felszereléseket, **amelyeket a gyermekek használnak, számukra hozzáférhető módon és a gyermekek biztonságára figyelemmel kell elhelyezni.** Az óvoda egyidejűleg biztosítson megfelelő munkakörnyezetet az **óvodai munkatársaknak, teremtsen lehetőséget a szülők fogadására.**

Az óvodai élet megszervezése

1. A gyermek egészséges fejlődéséhez, fejlesztéséhez a napirend és a **hetirend** biztosítja a feltételeket a megfelelő időtartamú **párhuzamosan végezhető, differenciált tevékenységek** tervezésével, **szervezésével**. A napirend igazodik a különböző **tevékenységekhez és a gyermek egyéni szükségleteihez**, valamint tekintettel van a helyi szokásokra, igényekre. A rendszeresség és az ismétlődések érzelmi biztonságot teremtenek a gyermeknek.

A jó napirendet folyamatosság és rugalmasság jellemzi. Fontos a tevékenységek közötti **harmonikus** arányok kialakítása **szem előtt tartva a játék kitüntetett szerepét**. A napi- és hetirendet a gyermekcsoport óvodapedagógusai alakítják ki.

2. **Az óvodai élet szervezésében a gondozásnak is kiemelt szerepe van. Az óvodapedagógus a gondozás folyamatában is nevel, építi kapcsolatait a gyermekekkel, egyúttal segíti önállóságuk fejlődését együttműködve a gondozást végző többi munkatárssal.**

3. Az óvodai nevelés tervezését, valamint a gyermekek megismerését és fejlesztését, a **fejlődésük nyomon követését** különböző kötelező dokumentumok, továbbá az óvodapedagógusok által készített - nem kötelező - feljegyzések, dokumentumok is szolgálják. **Az óvodai nevelés csak a fenntartó által jóváhagyott helyi nevelési program alapján**

történhet és a gyermek neveléséhez szükséges a teljes óvodai életet magába foglaló tevékenységek keretében szervezhető meg.

Az óvoda teljes nyitva tartási idejében a gyermekekkel történő foglalkozások mindegyikét óvodapedagógus irányítja.

Az óvoda kapcsolatai

1. Az óvodai nevelés a családi neveléssel együtt, azt kiegészítve szolgálja a gyermek fejlődését. Ennek alapvető feltétele, a családdal való együttműködés. Az együttműködés formái változatosak, a személyes kapcsolattól a különböző rendezvényekig magukban foglalják azokat a lehetőségeket, amelyeket az óvoda, illetve a család teremt meg. **Az óvodapedagógus figyelembe veszi a családok sajátosságait, szokásait, az együttműködés során érvényesíti az intervenciós gyakorlatot, azaz a segítségnyújtás családhoz illesztett megoldásait.**

2. Csicsergő Óvodánk kapcsolatot tart azokkal az intézményekkel, amelyek az óvodába lépés előtt (Baba-mama klub), az óvodai élet alatt (pedagógiai szakszolgálat intézményei, , **gyermekjóléti szolgálatok, gyermekotthonok, egészségügyi, illetve** Tájház, Ujváry Ferenc Művelődési Ház és Könyvtár) és az óvodai élet után (Berecz Antal Általános Iskola) meghatározó szerepet töltenek be a gyermek életében. A kapcsolattartás formái, módszerei alkalmazkodnak a feladatokhoz és a szükségletekhez. A kapcsolatok kialakításában és fenntartásában óvodánk legyen nyitott és kezdeményező.

3. A nemzeti, etnikai kisebbséghez tartozó gyermekeket nevelő óvodánk kapcsolatot tart a kisebbségi szervezetekkel, a Kállai Mária-, és az Együttélés Egyesületekkel, a Cigány kisebbségi önkormányzattal.

Néphagyományörzés a nevelés folyamatában

Fontos és nagy feladatot jelent az apró gyermekek megismertetése a népi kultúrával, hagyománnyal, tárgyi emlékekkel. Ehhez nem elég a cigány- és magyar néphagyományok ismerete, tudni kell azt is, hogy ezekből a szokásokból mi vihető be az óvodába, s milyen módon építhető be a gyermekek életébe.

Felvállalható feladatok:

- az identitás erősítése,
- a gyökerek ápolása (családi és nemzeti, etnikai),
- helyi hagyományaink felkutatása és őrzése,
- a gyermekek tradíció tiszteletének kialakítása,
- szülők bevonása a hagyományok feltárásába, átörökítésébe.

Össze kell hangolni a gyermekek életkori sajátosságait és a hagyományápolás tartalmát, módját, formáit. Kényszerrel semmiképpen ne jelentsen a hagyományok ápolása.

A néphagyomány ápolás tartalma segíti a helyi szokások, néphagyományok megismerését, megszerettetését, a több nemzedéken át együtt élő cigányok és magyarok által létrehozott kulturális értékek megőrzését. A helyi népszokások, néphagyománnyal kapcsolatos ismeretek a különböző tevékenység tartalmak befogadását is segítik, és biztosítják közöttük a komplexitást.

A helyi néphagyományok ápolása a környezet megbecsülésére, az itt élő emberek tiszteletére és szeretetére tanít, megalapozza a faluközösség és a szülőföld szeretetét.

Erősíti az óvoda és a család harmonikus együttműködését.

A néphagyomány ápolás közös élményei hozzájárulnak a társak, az egymás iránti megbecsülés kialakításához. Az óvodába bevitt népi játékok az egy közösségen belüli azonos élmények összetartó erejét érvényesítik. Átéltük az együvé tartozás tudatát erősíti. A játéktrend, a játékmorál pedig a közösség rendjéhez való alkalmazkodásban segíti a gyermekeket.

A népi játékok a modern világ játékaival együtt szükségesek az egészséges személyiségfejlődéshez.

Néphagyományőrző tevékenységek tartalma

Játékidőben a természetes anyagok közelsége motiválja a gyerekeket. A gyerek kíváncsiságából fakadóan nyúl a természetes anyagokhoz: az agyaghoz, gyapjúhoz, fonalhoz, bőrhöz és fához. Az anyagok állandó jelenléte cselekvésre készíti, fejleszti az alkotóképességét. Az elkészült tárgyak népi gyermekjátékszerek tovább motiválják a tevékenységét, gazdagítják a játékát, alkotásra kész emberré teszik. A mindennapok tevékenységébe jól beleilleszkedik a játékeszközök készítése. Az óvónők segítségnyújtása közben jó alkalom nyílik a beszélgetésre, a népmesék, mondókák, dalok felidőzésére. A népszokásokhoz fűzött, az óvónő által elmesélt történetek hatást gyakorolnak erkölcsi ítéleteik alakulására, magatartáskultúrájukra, viselkedésmódjukra.

Az udvari játékok a hagyományápoló tevékenységekkel bővülnek. A természetes anyagokkal való műveletek mellett a dalos játékok, a népi sportjátékok játszására is sor kerülhet. A dalos játékok a zenei fejlesztésben és az érzelmi nevelésben, a népi sportjátékok az állóképesség, az egészséges küzdőszellem alakításában kapnak fontos szerepet.

Az óvoda udvara, környéke, a séták, a kirándulások, jó lehetőséget adnak a természet, a környezet megszerettetésére, az évszakok változásaiból fakadó népi időjósítások felidőzésére. A gyerekeket a közösen átélt élmények a környezetükhöz kötik, amelynek védelmezőivé válhatnak.

A szülőföld szépségének megláttatása, a környezet alakítása, amelyben a gyermek közvetlenül részt vesz, alakítja vizuális látásmódját. Ez az alap, melyre a gyerekek művészetre nevelése épül.

A népi kultúra tárgyai, a népköltészet alkotásai a gyermek érzelmein át hatva épülnek be a gyermek ízlésvilágába. Zenei, irodalmi és vizuális nevelése is e "gyökerekből" táplálkozik, amelynek anyaga a népművészet értékes és szép alkotásai.

A mindennapi élet tevékenységei és a jeles napok a néphagyományokban szorosan összetartoznak. Az óvodában megünnepelt jeles napokkal színesebbek lesznek a hétköznapok, és fel lehet kelteni a gyermekek érdeklődését az egyházi és az úgynevezett "zászlós ünnepek" iránt is.

A névnapok közül elsősorban azok váltak jeles napokká, amelyekhez történelmi események, természeti megfigyelések és bizonyos munkafolyamatok kapcsolódtak.

Az óvónő a néprajzi ismereteit folyamatosan bővíti. Összegyűjti szűkebb környezetéé hagyományait. A gyűjtőmunkában számít a szülők és a nagyszülők segítségére. A tárgyalás, a környezet alakítás technikai fogásait elsajátítja.

A néphagyományörzés elemeit mértéktartóan jeleníti meg az óvodai környezetben.

Az óvónő az óvodai nevelés folyamatában megteremti a hagyományörző tapasztalatszerzésnek feltételeit és lehetőségeit. Ezáltal a gyermekek és a szülők a természethez, a hagyományokhoz való kötődést egyénileg és együttesen is átélhetik, és azokat önmaguk számára újraterehetnek.

A hagyományörzés személyiségfejlesztő hatása

A néphagyományörző szellemben nevelkedett gyermek alkotó kölcsönhatásban él a természettel, ráérez arra, hogy a világot képes alakítani. Megismeri a közös alkotás örömeit, a múlt értékeit, a környezetért érzett felelősséget. Érzelmileg gazdagabbá, értelmileg fogékonyabbá válik. Alapozódik benne a környezet és a haza iránti szeretet érzése.

Összegzés

A hagyományörzés a teljes nevelési folyamatot áthatja, a gyermek személyiségét gazdagítja. Beépül a gyermek, a felnőtt teljes tevékenység rendszerébe. A családokkal való együttműködést kiteljesíti.

Az óvodába lépés első pillanatától legyen a nevelés része a néphagyományápolás. A modern világgal ötvözve így él tovább a helyi népi kultúra, és a mai gyermekek is megtalálják benne a szépséget, örömet, követendőket.

A néphagyomány ápolás eredményei az óvodáskor végére:

- A gyermekek ellátogatnak Boldog község néhány nevezetességéhez, pl. Tájházba és szívesen idézik fel az ottani élményeket.
- Szeretik a közös tevékenységeket, közös ünnepeket, szívesen vesznek részt az előkészületekben is.
- Egyszerűbb eszközöket, díszeket elkészítenek.
- Figyelemmel kísérik, illetve tevékeny részt vállalnak óvodánk hagyományörző programjaiban.

7. AZ ÓVODAI ÉLET TEVÉKENYSÉGI FORMÁI ÉS AZ ÓVODAPEDAGÓGUS FELADATAI

Játék

1. A játék a kisgyermekkor legfontosabb és legfejlesztőbb tevékenysége, s így az óvodai nevelés leghatékonyabb eszköze. A játék - szabad képzettársításokat követő szabad játékfolyamat - a kisgyerek elemi pszichikus szükséglete, melynek mindennap visszatérő módon, hosszantartóan és lehetőleg zavartalanul ki kell elégülnie. A kisgyerek a külvilágból és saját belső világából származó tagolatlan benyomásait játékában tagolja. Így válik a játék kiemelt jelentőségű tájékozódó, **a pszichikumot, a kreativitást fejlesztő és erősítő, élményt adó** tevékenységgé.

2. A kisgyerek első valódi játszótársa a családban, az óvodában is a felnőtt - a szülő és az óvodapedagógus. Utánozható mintát ad a játéktevékenységre, majd amikor a szabad játékfolyamat már kialakult, bevonható társ marad, illetve segítővé, kezdeményezővé lesz, ha a játékfolyamat elakad. A felnőtt jelenléte teszi lehetővé a gyerekek közötti játékkapcsolatok kialakulását is.

3. A játékhoz megfelelő helyre és egyszerű, alakítható, a gyermeki fantázia kibontakozását segítő anyagokra, játékszerekre van szükség. Az **óvoda és az** óvodapedagógus feladata, hogy megfelelő csoportlétszámot, helyet, időt, eszközöket és **élményszerzési lehetőségeket** biztosítson a különböző játékformákhoz, **a gyakorló játékokhoz, a szimbólikus-szerepjátékokhoz, konstruáló játékokhoz, a szabályjátékokhoz.**

4. **A játék folyamatában az óvodapedagógus tudatos jelenléte biztosítja az indirekt irányítás felelősségét. Az óvodában fontos a szabad játék túlsúlyának érvényesülése.**

5. A játék kiemelt jelentőségének az óvoda napirendjében, időbeosztásában is meg kell mutatkoznia.

A szabad játék indirekt irányításával az óvodapedagógus hozzájárul a konfliktuskezelés, együttműködés, frusztrációtűrés, továbbá a kommunikáció, kreativitás, önbizalom, önkontroll, társas kapcsolatok fejlődéséhez.

Az eszközök és játékok a gyermekek számára elérhető helyen legyenek.

Minden eszköznek legyen állandó helye a rend megtarása érdekében.

Szintén nyitott polcon tartsuk egyéb fejlesztő játékszereinket; a rajzoláshoz, festéshez, mintázáshoz, formáláshoz szükséges eszközöket. A terem másik oldalán legyenek az építőjátékok, konstrukciós játékok, kisebb közlekedési eszközök, autók stb. és társasjátékok előttük szabad területtel, ahol ezekkel játszhatnak. Legyenek polcokkal leválasztott kisebb kuckók, ahová visszavonulhatnak a gyermekek, ha hangulatuk, játékuk úgy kívánja. Legyen babasarok (babaszoba és konyha) lehetőleg kis háztartási eszközökkel. A babaszobába tegyünk szép babákat, játékállatokat is. Elmaradhatatlan a kincsesláda, melyből mindenféle kelléket bármikor elő lehet varázsolni és játékaikban kreatívan felhasználni.

Hangulatos, szépen dekorált olvasó-sarokban alacsony polcra helyezzük a könyveket előtte kis szőnyeggel, egy-két kis széssel vagy kis fotellel, kis asztallal, ahol a gyermekek tetszés szerint elővehetik és nézegethetnek könyveket.

Minden gyermeknek legyen elérhető helyen dossziéja vagy saját fiókja, – jellel és névvel ellátva – amelyekbe rajzaikat, egyéb alkotásaikat és kincseiket helyezhetik.

Minden játék fontos, mert hozzájárul a gyermek lelki egyensúlyának, harmóniájának megteremtéséhez.

Megfelelő helyet, időt, nyugodt légkört és játékeszközöket biztosítsunk minden játéktevékenység számára. Az óvónőnek ismernie kell minden játékfajta fejlesztő értékét és magatartásával oda kell hatnia, hogy mind a játék örömét, mind pedig annak kedvező hatását fokozza.

A gyakorló játékok

A hang és beszéd játékos utánzása, gyakorlása a kis gyermeknek örömet szerez. A beszédképesség kialakulásának vagy megerősítésének kezdete, semmiképpen sem szabad leállítani. Jó játék, ha halandzsára, halandzsával válaszolunk. Nem szabad a halandzsánknak úgy tűnni, mintha ki akarnánk csúfolni a gyermeket, hanem azt kell éreznie, hogy vele akarunk játszani, szeretettel folytatni vele játékát és az számunkra is humoros játék és öröm. A csúfolás, a gúny bűn a pedagógiában, a humor az egyik legnagyobb érték.

Továbbfejleszthetjük a halandzsát egy-egy ki nem mondott szabály alkalmazásával, pl. mindig hasonló magánhangzók vagy mássalhangzók ritmikus ismétlésével. Ilyen játékokkal előkészíthetjük a helyes ejtést és artikulációt, észrevehetjük a korai beszédhibákat.

A mozgásos gyakorló játékok különösen fontosak a kisgyermek számára. Fel kell ismernünk az ugrálás, az ide-oda szaladgálás örömét és értékét. Meg kell oldani, hogy ezzel egymást ne zavarják. Helyet kell biztosítani egy-két olyan tornaeszköznek, amelyeken mozgásigényüket kielégíthetik. Bevezethetünk itt is – alkalmanként minden kényszer nélkül – valamilyen szabályt. Az a lényeg, hogy jókedvűen fussanak, másszanak, kússzanak "kutyázzanak" stb.

Manipulációs gyakorló játék, amikor a kisgyermek különösebb tartalmi motiváció nélkül ismételt egy mozdulatot, tologat egy kis tárgyat, babát ringat. Ezekkel a manipulációkkal is ügyesednek, többnyire megjelenik bennük valamiféle érzelem vagy szerep csírája, egyes esetekben a tárgyak tulajdonságának explorálása is. Figyelemmel kell kísérenünk, indokolt esetben továbbfejlesztünk külső motivációval.

A konstruáló játék

Fejleszti a gyermekek kreativitását, fantáziáját, kombinációs képességét. Amennyiben több gyermek játszik együtt, alkalmazkodó képességüket is. Mindez indokolja, hogy minél több konstruáló játékra alkalmas játékeszközről, illetve anyagról gondoskodjunk. Konstruáló játékot lehet folytatni építőelemekkel, legóval stb., de még izgalmasabb lehetőségeket nyújtanak a fantáziának és kreativitásnak: falapok, dobozok, színes papír, faág, hánccs, nád stb.

A konstruáló játék folyamán is érvényesülni kell az óvónő magatartásában az állandó elmélyült megfigyelésnek, kérdés esetén segítségnyújtásnak a megfelelő mértékben. Alkalmanként a játék gazdagításának érdekében lehet újabb kiegészítő anyagokat felkínálni. Vigyáznunk kell azonban, hogy a gyermekek elképzeléseit ne akarjuk befolyásolni. Ha nagy igyekvéssel "dolgoznak" egy konstrukción, örüljünk velük a megszületett alkotásnak.

Időnként – valamilyen ünnepre készülve, vagy egy közös élmény után – az óvónő is kezdeményezheti nagyobb alkotás létrehozását. Ezt a tevékenységét a gyermekeknek egyaránt sorolhatjuk a közös munka vagy a közös játék kategóriájába. Nem az elnevezés a fontos, hanem az a tény, hogy igyekszünk óvodásaink életét minél változatosabbá, örömtelibbé tenni és személyiségüket minél több módon fejleszteni.

A szimbólikus-szerepjáték

Az óvodások kedvelt játékformája. Hozzájárul ahhoz, hogy jól érezzék magukat, mert levezethetik általa szorongásaikat, kijátszhatják legbensőbb, sokszor tudatalatti vágyaikat. Lehet kellemes vagy éppen kellemetlen élmények ismétlése. Egyidejűleg szerepeket tanulnak, szituációkat játszanak el. Ezáltal fejlődik metakommunikációs és beszédképességük, ügyesednek, gyakorolják a mindennapi élet teendőit, hasznos szokásokat, az együttélés szabályait, alkalmazzák ismereteiket, egymástól is folyamatosan tanulnak. Sokszor mesés elemek, tévéjátékok mozzanatai, kifejezései is beépülnek játékukba, ezek fantáziájuk kreativitását növelik, szókincsüket gazdagítják. A vegyes életkor még változatosabbá és gazdagabbá teheti a szerepjátékot.

Ha a gyermekek szívesen veszik, kapcsolódják be az óvónő is játékukba és – megtartva egyidejűleg pedagógus-tudatát – játsszon teljes odaadással. Az óvónő feladata elsősorban a játék minden feltételének biztosítása, nevelőértékének indirekt kibontakoztatása. Fontos a szabad játék túlsúlyának érvényesülése. Az óvónő megfigyelései során megismerheti a gyermekek el nem mondott élményeit, az otthoni élet stílusát, szokásait, a tévézés mértékét, stb. Mindezt munkájában gazdagon hasznosíthatja aktuális nevelői feladatainak meghatározásában.

A szabályjáték

Ez a játékfajta a szabályok betartásával fejleszti a feladattudatot, megerősíti a gyermekek egymás közötti kapcsolatát. Lehetővé kell tenni a gyermekek ilyenirányú spontán kezdeményezéseit. Ez lehet nyelvi játék, logikai játék, mozgásos-, dalos-, versenyjáték, hagyományos gyermekjáték, – mint a bújócska, fogócska, tűz-víz – vagy olyanfajta társasjáték mint a csigaverseny, autóverseny stb. Az óvónő feladata ennél a játékfajtnál is a megfelelő hely és játékszer biztosítása, valamint a játék folyamán pedig a gyermekek megfigyelése, segítségnyújtás, akkor és annyit, amennyi éppen szükséges. Segíteni kell abban, hogy a gyermekek megtanulják a szabályokat betartani, nyerni és veszteni tudni egyaránt, konfliktusaikat előbb-utóbb önállóan megoldani.

Az anyagokkal és eszközökkel szemben támasztott általános követelmények: egyszerű, alakítható, a gyermeki fantázia kibontakozását segítő anyagokra, játékszerekre van szükség.

A szabad képzetársításokat követő szabad játékfolyamat elősegíti a konfliktuskezelés, az együttműködés, a frusztrációtűrés, továbbá a kommunikáció, a kreativitás, az önbizalom, az önkontroll, a társas kapcsolatok fejlődését.

A gyermeket elsősorban nem a pedagógus tanítása, hanem a saját cselekvéssel szerzett tapasztalat vezeti el a biztos tudáshoz, fejleszti képességeit. Nem a tudás mennyisége a fontos, hanem a képességek fejlettsége.

Tehát a gyermek tevékenysége által önmagát fejleszti és ez a fejlődés öröm számára.

Az óvónőnek biztosítania kell, hogy gyermekek az anyagokat és eszközöket annyiszor vehessék elő és addig játszhassanak velük, ameddig csak kedvük tartja.

Az otthonról behozott játék az otthon egy darabkája, a kicsiknek biztonságot jelent. Később szívesen mutatják meg társaiknak, illetve játszanak közösen vele. Elmesélik a hozzá kapcsolódó élményeiket. Az óvónő feladata, hogy az otthonról hozott játéknak, könyvnek találjanak megfelelő helyet a teremben, és engedjük meg, hogy a játékot behozó gyerek dönthesse el, hogy más játszhat-e vele.

A fejlődés várható eredményei az óvodáskor végére:

- A gyermekek képesek hosszabb ideig elmélyülten játszani.
- Játékukban megjelenik a szerepjáték..
- Építményeket képesek kreálni.
- Tudják élvezni a szabályjátékokat, és igyekeznek a normákat betartani.
- Társas viselkedésükben megjelennek az óvodában preferált viselkedési szabályok.

Vers, mese

1. Az érzelmi biztonság megadásának s az anyanyelvi nevelésnek egyaránt fontos eszközei a többnyire játékos mozgásokkal is összekapcsolt mondókák, dúdoló, versek. Ezek ritmusukkal, a mozdulatok és szavak egységével a gyermeknek érzéki-érzelmi élményeket adnak.

2. A magyar gyermekköltészet, a népi, dajkai hagyományok gazdag és sok alkalmat, jó alapot kínálnak a mindennapos mondókázásra, verselésre. A mese a gyermek érzelmi-értelmi és etikai fejlődésének és fejlesztésének egyik legfőbb segítője. A mese – képi és konkrét formában – tájékoztatja a gyermeket a külvilág és az emberi belső világ legfőbb érzelmi viszonylatairól, a lehetséges, megfelelő viselkedésformákról.

3. A mese életkorilag megfelel az óvodás gyermek szemléletmódjának és világképének. Visszaigazolja a kisgyermek szorongásait, s egyben feloldást és megoldást kínál. A tárgyi világot is megelevenítő, áttelekesítő szemléletmódja és az ehhez társuló, a szigorú ok-okozati kapcsolatokat feloldó mágikus világképe, csodákkal és átváltozásokkal **ráébreszt** a mélyebb értelemben vett pszichikus realitástól és a külvilágra irányított megismerési törekvésekre.

4. A mesélővel való személyes kapcsolatban a gyermek nagy érzelmi biztonságban érzi magát, s a játéktevékenységhez hasonlóan a mesehallgatás elengedett intim állapotában eleven, belső képvilágot jelenít meg. A belső képalkotásnak ez a folyamata a gyermeki élményfeldolgozás egyik legfontosabb formája.

5. A gyermek saját vers- és mesealkotása, annak mozgással és/vagy ábrázolással történő kombinálása az önkifejezés egyik módja.

6. A mindennapos mesélés, mondókázás és verselés a kisgyermek mentális higiéniájának elmaradhatatlan eleme.

7. Néphagyományörző óvodánkban a népi alkotások mellett a klasszikus és a kortárs irodalmi műveknek is helye van.

A beszédképesség fejlesztésének legfontosabb feltétele a jó óvodai légkör, közvetlen kapcsolat a gyermekkel és a gyermekek egymás közötti jó kapcsolata, odafigyelés egymásra. Csak ilyen körülmények között van kedvük beszélni, elmondani személyes élményeiket, megfigyeléseiket, véleményeiket.

A jó kapcsolat kialakításában az óvónő a kezdeményező: reggel mindenkihez legyen egy-egy kedves szava, kérdése. Ha a gyermek mond valamit, arra reagáljon, és érdeklődéssel forduljon felé.

Az óvónő használjon ki minden alkalmat a beszélgetésre. Amikor a gyermekek egy csoportjával megfigyeli a természet jelenségeit, a közlekedés forgalmát vagy bármi egyebet, készítse a gyermekeket észrevételeik elmondására. Törekedjen arra, hogy – a gyermekek életkorának megfelelő – a tárgyhoz tartozó új szavakat is használjon, ezáltal gazdagítja a szókincsüket, beszédképességüket. A vegyes csoport előnye a beszéd-fejlesztés szempontjából, hogy a kicsik figyelik a nagyobbak beszédét, sokszor kérdeznek tőlük. A nagyok felelve, magyarázva a kisebbeknek gyakorolják ismereteiket szavakba önteni, mások számára is érthetővé tenni.

A különböző eszközökkel játszva a gyermekek sok alapfogalomnak a nevét tanulják meg. Öltözködés, mosakodás, készülődés, étkezés alatt, a virágok és állatok ápolása, az időjárás tábla vagy a naptár beállítása közben is bőven nyílik alkalom a beszélgetésre.

A beszédfejlesztésben nagy szerepe van az élményeknek. Az érzelmekben gazdag élet fokozza a beszédkedvet. A közös élmények során: hagyományőrző programok alkalmával, sétáknál, képek, kiállítások nézegetésénél, kézműves foglalkozások és a természet megfigyelése során is igyekezzen az óvónő minél több alkalmat nyújtani a gyermekek spontán megnyilvánulásának, észrevételeik elmondására.

A beszédképesség fejlődésében fontos szerepe van a szerepjátékoknak. Ezekben a gyermekek olyan szituációkat teremtenek meg, olyan szerepeket játszanak el, amelyekben a felnőttektől hallott beszédfordulatokat gyakorolják. Ezért is érdemes az óvónőnek a szerepjáték gazdagítására törekedni.

Nagyon sok kártyajátékot, társasjátékot, szójátékot ismerünk, amelyeknél meghatározott tárgykörbe tartozó szavakat vagy sajátos viszonyban lévő fogalmak megnevezését gyakorolják a gyermekek. Kedvük szerint levehetik a polcra a játékszert vagy az óvónő is kezdeményezhet ilyen játékot.

A gyermekek akarva-akaratlan utánózzák az óvónőt.

Az óvónő beszéde legyen nyelvtanilag hibátlan, helyes ejtés és artikuláció szempontjából is példaadó. Használjon sok kifejezést, sokféle nyelvi fordulatot, beszéde legyen színes, szemléletes, a gyermekek számára érthető. Fontos az is, hogy ne beszéljen túl sokat, csak annyit, amennyi hasznos és szükséges. Ne rejtse el érzelmeit, szóbeli kinyilvánításánál az “én-üzeneteket” helyezze előtérbe. (Tetszik a rajzod! Nem örülök, hogy fellökted a társadat.)

Ne javítsuk a gyermek életkorának betudható beszédhibákat. Ha egy gyermek nem kezd el beszélni 3 évesen vagy ha a normálistól eltérő beszédhibája van, forduljunk szakemberhez. (Nevelési tanácsadóhoz, logopédushoz.)

Az óvónők saját repertoárral rendelkezzenek, amelyet fejből tud mesélni, verselni, mialatt a gyermekek szemébe néz. Óvónőpároknál nem kell, hogy ez azonos legyen, mindenki saját kedve szerint válogasson. Meséljen az óvónő népmesét és igaz történeteket. "Mesélj arról, amikor Te kicsi voltál!" – kéri sokszor óvodásaink. Az évszakokat, hagyományörző ünnepeket vagy a várható óvodai eseményeket figyelembe véve tervezzük mesemondásunkat, irodalmi anyagunkat. Vannak olyan versek, mesék, amelyek tartalma nem kapcsolódik külső eseményhez. Ezeket tetszés szerint állítjuk be tervünkbe. Sok népi mondókát, rigmust, dúdoló, kiolvasót, szólást, közmondást, találós kérdést, verset mondjunk és ugyanazt sokszor – eleget téve mindig a gyermekek kérésének. Válogatásunkban legyünk irodalmi szempontból nagyon igényesek. Mondjuk fejből a verseket, meséket, néha olvassunk fel könyvből. (Olyan jól kell ismernünk a verset, mesét, amelyet felolvasunk, hogy közben mindig tudjunk szemkontaktust tartani a gyermekekkel.) Ha felolvasunk, nézhetik velünk a képeket, esetleg követhetik ujjukkal a szöveget. Fontos tudniuk, hogy a szép meséket, verseket könyvből lehet olvasni. Ezáltal is megszerettjük a könyveket, az irodalmat.

A mondókák, versek megtanulása, az elbeszélések, mesék hallgatása alatt a gyermekek nagyon sok szót, szófordulatot tanulnak meg. Bátorítsuk a gyermekeket új mesék, versek kitalálására.

Az irodalomnak a kisgyermek életében az anyanyelvi nevelés mellett még nagyon sokféle funkciója van: az új szavak megtanulásával szókincsét gyarapítja; az események átélésével levezetheti feszültségeit, lereagálhatja félelmeit; a hallottak elképzelése fantáziáját fejleszti; az esztétikai élménnyel érzelmeit gazdagítja. Egyaránt helyt kell adni a dramatizálásnak és a bábozás minden formájának.

A kiválasztott versek, mesék erősítsék meg a környezet és a néphagyományok iránti pozitív érzelmet, az évszakok szépségét.

A fejlődés várható eredményei az óvodáskor végére:

- A gyermekek szívesen mondanak rigmusokat, ismételtnek verseket.
- Szeretik, igénylik, várják a mesehallgatást.
- Megismernek 10-12 mondókát, 6-8 verset, 15-20 mesét.
- Szívesen mesélnek ismert és kitalált történeteket.

Ének, zene, énekes játék

1. Az óvodában a környezet hangjainak megfigyelése, **az ölbéli játékok, a népi gyermekdalok**, az éneklés, **az énekes játékok**, a zenélés **örömet nyújtanak a gyermeknek**, egyben felkeltik zenei érdeklődését, formálják zenei ízlését, esztétikai fogékonyságát. Az élményt nyújtó közös ének-zenei tevékenységek során a gyermek felfedezi a dallam, a ritmus, a mozgás szépségét, a közös éneklés örömet. A népdalok éneklése, a gyermek néptáncok és népi játékok, a hagyományok megismerését, továbbélését segítik. Az óvodai ének-zenei nevelés feladatainak eredményes megvalósítása megalapozza, elősegíti a zenei anyanyelv kialakulását.

2. **Az énekes népi játékok és az igényesen válogatott kortárs művészeti alkotások fontos eszközül szolgálnak a gyermek zenei képességeinek (a ritmus, éneklés, hallás, mozgás) és zenei kreativitásának alakításában.**

3. **A zenehallgatási anyag megválasztásánál az óvodapedagógus vegye figyelembe a nemzetiségi, etnikai kisebbségi nevelés esetében a gyermekek hovatartozását is.**

4. A felnőtt minta **spontán** utánzásával az éneklés, zenélés részévé válik a gyermek mindennapi tevékenységének.

Kodály országában hiszünk abban, hogy minden gyermeknek ki kell bontakoztatni adottságait. Meggyőződésük, hogy ápolni kell minden népnek saját kultúráját és meg kell ismerkedni más népek kultúrájával is. A különböző kulturájú népeket csak a kölcsönös ismeret hozhatja egymáshoz közelebb, azáltal szerethetik meg egymást, kerülhetnek lélekben közelebb egymáshoz.

Az ének-zenei nevelés anyagát a gyermekek fejlettségi szintjének, életkori sajátosságainak megfelelően körültekintően válasszuk meg. Boldogi gyűjtésű gyermekdalok és néhány cigány dal is szerepeljen a választékban. A közös éneklés és zenélés a népdalok, a népzene megszólaltatása fokozza az életörömet, az összetartozás érzését, a művészi befogadóképességet.

A hallás- és ritmusfejlesztést jól megvalósíthatjuk az egyenletes lüktetés, a ritmus, a motívumok, a gyors-lassú, a hangerő, a magas-mély, a halk-hangos gyakorlásával.

A csendjáték, és a ritmushangszerek alkalmazása segítik a zenei hallás fejlesztését. A csendjátéknak elsődleges feladata, hogy a gyermekek meghallgassák a csendet. Az óvónőnek gondoskodnia kell arról, hogy mindenki kényelmesen helyezkedjék el, mert csak így kívánhatjuk meg a teljes mozdulatlanságot. A gyermekek derűt és várakozó feszültséget tükröző csillogó szemek azt mutatják, hogy ezt nagyon élvezik. Aztán lehajtják fejüket, becsukják szemüket és "hallgatják" a csendet. A csend hallgatása élménnyé válik, egyben a zenei nevelésnek is egyik alapmozzanata. Közben átélik saját benső hangulatukat, a csend áhitatát. Ezalatt rájönnek, hogy tökéletes csend soha sincs. Meghallanak olyan zörejeket, hangokat, amelyekre a minden napi élet során nem figyelnek fel. Utána kinyitják szemüket és megsúgják az óvónőnek, hogy milyen hangokat, zörejeket halottak. Néha az óvónő – megfelelő előkészítés után – maga is megszólaltathat különböző hangokat és a gyermekek kitalálják, mit hallottak.

A hangulat megteremtésének jelentős szerepe van a zenei nevelésben. A zenehallgatási anyag kiválasztása, színvonalas előadása fontos feladatunk.

Az improvizáció örömet biztosítanunk kell. Szervezzünk a gyermekekkel kis zenekart ritmushangszerekkel. Ha az óvónő jól játszik valamilyen hangszeren, játsszon rajtuk minél többet óvodásainak.

Óvónői énekkar létrehozásával felejthetetlen, örömteli perceket teremthetünk a gyermekeknek, felnőtteknek egyaránt, teljessé téve az érzelmi nevelés tartalmát.

Tevékenységi tervünkben szerepeljenek folyamatosan a zenei feladatok.

Énekeljünk, zenéljünk együtt gyermekeinkkel felszabadultan, vidáman, meghallgatva egymást minden nap, és minél többet, alkalmasszerűen a gyermekek kisebb csoportjával, ill. az egész csoporttal. Derűs, nyugodt légkörben, megfelelő helyen, időben és térben nyújtsunk zenei élményeket, szerettessük meg a zenét.

Az óvónő ne mindenáron megtanítani akarjon, hanem énekelgessen jókedvűen.

A fejlődés eredménye az óvodáskor végére:

- A gyermekek szívesen játszanak énekes játékokat.
- Képesek élvezettel hallgatni a zenét.
- Megkülönböztetik a zenei fogalompárokat.
- Érzik az egyenletes lüktetést és a ritmust.
- Tudnak ritmust, mozgást, dallamot rögtönözni.
- Ritmushangszerrel képesek éneküket kíséni.

Rajzolás, mintázás, kézi munka

1. A rajzolás, festés, mintázás, építés, képalakítás, a kézi munka **az ábrázolás** különböző fajtái, a műalkotásokkal, **a népművészeti elemekkel, az esztétikus tárgyi környezettel** való ismerkedés is fontos eszköze a gyermeki személyiség fejlesztésének. **A gyermeki alkotás a belső képek gazdagítására épül.**

2. Az óvodapedagógus az ábrázoló tevékenységekre az egész nap folyamán biztosítson teret, lehetőséget. Maga a tevékenység – s ennek öröme – a fontos, **valamint az igény kialakítása az alkotásra, az önkifejezésre, a környezet esztétikai alakítására és az esztétikai élmények befogadására.**

3. Ezen tevékenységek az egyéni fejlettséghez és képességekhez igazodva segítik a képi-plasztikai kifejezőképesség, komponáló-, térbeli tájékozódó- és rendezőképességek alakulását, a gyermeki élmény és fantáziavilág gazdagodását és annak képi kifejezését: a gyermekek térforma és szín képzeteinek gazdagodását, képi gondolkodásuk fejlődését, esztétikai érzékenységük, szép iránti nyitottságuk, igényességük alakítását.

4. Az óvodapedagógus feladata megismertetni a gyermekeket **az eszközök használatával**, a különböző anyagokkal, **a rajzolás, mintázás** és kézi munka különböző technikai alapelemeivel **és eljárásaival.**

Tartsunk minél többféle színes rajzeszközt, majd később ecsetet, festéket a polcon és rajzolóhoz, festéshez alkalmas minőségű és nagyságú papírokat a gyermekek számára elérhető helyen. A gyermekek tetszésük szerint szabadon rajzolhatnak, festhetnek, még firkálhatnak vagy mázolhatnak is a nap bármely időszakában, ahogy képességüknek, hangulatuknak megfelel. A rajzolás, festés az óvodás gyermekek számára is önkifejezési eszköz. A pedagógus feladata – különösen a festésnél – mindig újabb és újabb technikák megmutatása. (Festés előtt lehetőleg gondoskodjunk vízhatlan terítőről, vízhatlan kötényről, szivacsról és rongyról.)

Bevezethetünk csoportunkba többféle anyagból mintázást (agyag, papírmásé, gyurma stb.); hagyományos népművészeti mesterségeket: fonást, szövést, (fonalból, háncsból, nádból, kukorica csuhéból stb.), különböző kézimunkákat papírból (hajtogatás, fűzés, vágás stb.) Lehetőleg az az elv érvényesüljön, hogy a bemutatás és az első gyakorlás után az eszközök, anyagok maradjanak elérhető helyen, hogy a gyermekek bármikor elővehessék és folytathassák ilyen irányú tevékenységeiket is. (Ha ez nem megoldható, akkor a gyermekek bármikor elkérhessék, ha szeretnék folytatni munkájukat.)

Barkácsoláshoz biztosítsunk megfelelő eszközöket: különböző ragasztókat, pálcákat, fakanalat, fonalat, rongyokat, gombokat, terméseket. Alkalomszerűen kerüljön sor közös alkotások készítésére is (farsang előkészülete, terepasztal készítés, stb.).

Ismerkedjenek a gyerekek népi kézműves technikákkal is: szövés, varrás, gyöngyözés, ráncolás, agyagozás, mézeskalács sütés és terményekből készítsenek játékeszközöket, hulladékból más (tojástartó vár, tejesdoboz torony, tejfölös kutyaól, stb). Szójjék meg ballagási tarisznyájukat, sodorják meg a zsinórját.

A fejlődés várható eredményei az óvodáskor végére:

- A gyermekek képesek képalkotásra, élményeiket, elképzeléseiket egyéni módon jelenítik meg.
- Alkotásukra jellemző a forma és a színek egyéni alkalmazása.
- Plasztikai munkáik egyéniék.
- Jártasak, ötletesek a képalakításban, építésben.
- Örülni tudnak saját alkotásuknak vagy a közösen készített kompozícióknak.
- Érzékenyek a szépre.

Mozgás

1. A torna, a mozgásos játékok fejlesztik a gyermekek természetes mozgását (járás, futás, ugrás, támasz, függés, egyensúlyozás, dobás), és testi képességeit mint az erő, ügyesség, gyorsaság, állóképesség, **társra figyelés. Hozzájárulnak a harmonikus, összerendezett, fegyelmezett nagy és kismozgások kialakulásához.**

2. Kedvezően befolyásolják a gyermeki szervezet növekedését, teherbíró-, ellenálló képességét és az egyes szervek teljesítőképességét.

3. Fontos szerepük van az egészség megőrzésében, megóvásában. Felerősítik és kiegészítik a gondozás és az egészséges életmódra nevelés hatását. A mozgáskultúra fejlesztése mellett segítik a térben való tájékozódást, a helyzetfelismerést, a döntést és az alkalmazkodóképességet, valamint a személyiség akarati tényezőinek alakulását.

4. A tornának, játékos mozgásoknak, **az egészséges életmódot erősítő egyéb tevékenységeknek** teremben és szabad levegőn, eszközökkel és eszközök nélkül, spontán vagy szervezett formában az óvodai nevelés minden napján – **az egyéni szükségleteket és képességeket figyelembe véve – minden gyermek számára** lehetőséget kell biztosítani.

Kisgyermekkorban az egészséges növekedéshez és fejlődéshez rendkívül fontosnak tartjuk a szabad mozgás állandó biztosítását. A tetszés szerinti testhelyzet és helyváltoztatás része a testnevelésnek. A gyermek egészséges fejlődése érdekében biztosítsuk azokat a feltételeket, melyek a biológiai fejlődését segítik elő.

Mindig használjuk ki a jó időt, mozogjanak minél többet a szabad levegőn. Ismertessük meg a gyermekeket a különféle tornaszerek használatával – labda, pad, kötél, szalag, stb. Ha lehet, az óvoda udvarán játsszanak a gyermekek közös énekes, mozgásos játékokat.

A szabadban más játék és tevékenység mellett törekedjünk arra, hogy a gyermekek minél többet futkározzanak, ügyességi, mozgásos szabályjátékokat is játsszanak, megfelelő tornaszereken minél többet másszanak, kússzanak, húzódkodjanak stb.

Naponta egyszer tartunk szervezett mozgást lehetőleg a szabadban (téli is). Törekedjünk a gyermekek minden izmának erősítésére, mozgásának, állóképességének, alkalmazkodó képességének, testi ügyességének fejlesztésére. A napi mozgásokon szerepeljenek futások, járások, ugrások, guggolások, kússások, mászások, stb. játsszunk minél több énekes játékot, szabályjátékot. Alkalmanként szervezzünk sétákat az óvoda környékére, amely az állóképesség növelése és élményszerzés mellett a környezeti megfigyeléseket és tapasztalatokat is elősegíti.

Prevenációs céllal mezítlábas tornákat szervezünk nyáron a szabadban, viharos időben a teremben.

Az esős idő nem lehet akadálya a napi levegőzésnek, ezért a gyermekek ruhatárában legyen ott az esőköpeny is.

A napi mozgásokon a gyakorlatok megmutatása és megnevezése során a gyermekek a legtermészetesebb módon sok fontos szót, kifejezést tanulnak meg. Így pl. a testrészeik nevét, a különböző helyváltoztatások nevét: megyünk, futunk, rohanunk, mendegélünk, ugrálunk, szökkenünk, kússunk, mászunk stb. és egyéb mozdulatok nevét: forgunk, lehajolunk, stb. valamint a névutók használatát: le, fel, alá, fölé, lejjebb, feljebb stb.

A napi mozgás és a tornajátékok során is ügyeljünk fokozottan nevelési elveink érvényesítésére. Tartsuk tiszteletben a gyermekek különböző adottságait és teljesítményeiket mindig saját teljesítményeikhez hasonlítsuk. Vegyük észre az igyekezetet, a legkisebb fejlődést is észrevételezzük és örüljünk együtt gyermekeinkkel eredményeiknek. A gyermekek érezzék, hogy a tervszerű mozgás nem kötelező, hanem lehetőség.

A fejlődés várható eredményei az óvodáskor végére:

- A gyermekek szívesen végeznek nagymozgásokat a szabad levegőn és a teremben.
- Ismerik az irányokat, tudnak térben tájékozódni.
- Szeretnek társaikkal együtt mozogni, kitartóak a mozgásos játékokban, igyekeznek betartani a szabályokat a különböző versenyjátékok során.

A külső világ tevékeny megismerése

1. A gyermek aktivitása és érdeklődése során tapasztalatokat szerez a szűkebb és tágabb természeti-emberi-tárgyi környezet formái, mennyiségi, téri viszonyairól. A valóság felfedezése során pozitív érzelmi viszonya alakul a természethez, az emberi alkotásokhoz, tanulja azok védelmét, az értékek megőrzését.

2. A gyermek miközben felfedezi környezetét, olyan tapasztalatok birtokába jut, amelyek a környezetben való, életkorának megfelelő biztos eligazodáshoz, tájékozódáshoz szükségesek. Megismeri a szülőföld, az ott élő emberek, a hazai táj, a helyi **hagyományok** és néphagyományok, szokások, a családi és a tárgyi kultúra értékeit, megtanulja ezek szeretetét, védelmét is.

3. A környezet megismerése során matematikai tartalmú tapasztalatoknak, ismereteknek is birtokába jut a gyermek **és azokat a tevékenységeiben alkalmazza.** Felismeri a mennyiségi, alakú, nagyságbeli és téri viszonyokat: alakul ítélőképessége, fejlődik tér-, sík- és mennyiségszemlélete.

4. Az óvodapedagógus feladata, hogy tegye lehetővé a gyermek számára a környezet tevékeny megismerését. Biztosítson elegendő alkalmat, időt, helyet, eszközöket a spontán és szervezett tapasztalat- és ismeretszerzésre, a környezetkultúrára és a biztonságos életvitel szokásainak alakítására. **Segítse elő a gyermek önálló véleményalkotását, döntési képességeinek fejlődését, a kortárs kapcsolatokban és a környezet alakításában.**

Fontos, hogy a gyermekeknek közvetlen kapcsolatuk legyen a természettel. Célunk, hogy ne csak ismerjék, hanem szeressék is, legyen alkalmuk a természet legfontosabb jelenségeit megfigyelni és tevékenységükkel a természet ápolásához, védelméhez hozzájárulni. Ültessenek, csíráztassanak növényeket, illetve vegyenek részt gondozásukban (Luca-búza, veteményes kert, virágok, fák locsolása).

Lakóhelyünkön a mindennapi életből adódik a háziállatok ismerete. Ha az óvoda mellett vagy a szülői házban tartanak háziállatokat, akkor ezek ápolását megfigyeljük, felhívjuk a figyelmüket az állatok védelmére, az állatok szeretetére neveljük a gyermekeket. Az állatok világnapján ellátogatunk a Vadasparkba, de szervezhetünk állatkerti kirándulást is.

A kertben, mezőn, erdőben figyeljük meg a legkisebb állatokat is: a hangyákat, a csigákat, a kukacokat, gilisztákat, lepkéket, bogarakat, békákat, gyíkokat, madarakat stb. Érezzék, tudják, hogy minden állatnak fontos az élete, helye van a természet egészében. Legyenek olyan nagy ismeretterjesztő képeskönyveink, amelyekből ismerkedhetnek tőlünk távol élő állatokkal is. Ezt tartjuk nyitott polcon a gyermekek számára elérhető helyen (tengeri állatok a tengerben, a tenger körül, sivatagi állatok a sivatagban, stb.).

A gyakorlati életre előkészítő öntögetős játékoknál tapasztalhatják az anyagok halmazállapotának különbözőségét, a kiterjedés és alakzat közti összefüggéseket. Az időjárás megfigyelése során a hőfok és halmazállapot összefüggését: a fagyást és olvadást. A szél hatására a fák leveleinek mozgását. Végezhetünk egyszerű kísérleteket vízzel, hóval, jéggel, levegővel. Bemutathatjuk a mágnesesség hatását, használhatunk nagyítót növények, állatok vagy élettelen anyag szöveteinek megfigyeléséhez, a testek úszását megfigyelhetjük a folyadékokon, a fény és árnyék változását napsugár vagy mesterséges fény hatására, készíthetünk napórát és kezdeményezhetünk árnyjátékot.

A környezet megismerésének egyik legfontosabb eleme az időjárás megfigyelése. A gyerekekkel beszélgetünk az idő múlásáról, az évszakok változásairól, a napok, hónapok, évek egymást követő rendjéről. Érdekli őket az állatfajok kialakulása, az őslények, pl. a dinoszauruszok és a többi.

Legyen Magyarország térképünk – lehetőleg puzzle formában. Beszélgethetünk a különböző tájak, kontinensek növény és állatvilágáról, ha azokról képeket tudunk bemutatni. Szerezzünk be szép könyveket, amelyekben ilyen képeket nézegethetnek.

Nagyon fontos, hogy már a kisgyermekeknek felhívjuk a figyelmét az emberi alkotásokra az őt körülvevő világban. Mutassunk rá arra, hogy mi mindent alkotott az ember, ébresszünk tiszteletet és megbecsülést minden alkotó ember iránt. Sétánk során figyeljük meg egy közeli

építkezés mozzanatait, a környékben folyó mezőgazdasági munkálatokat, a közlekedési eszközöket, a Tájházat.

Életkoruknak megfelelően ismerkedjenek játékosan a szelektív hulladékgyűjtés és újrahasznosítás fogalmával. Használják az óvodai elem- illetve papírgyűjtőt. A kukába csak a papírsebkendőt dobják. A lehullott falevelet a komposztálóba tegyék. Ne pazarolják a vizet, ne égjön feleslegesen a villany.

Néven nevezzék az óvoda fáit, virágait. Télen folyamatosan etessék a madarakat.

Az óvónő ne ismereteket tanítson, hanem tevékenység közben biztosítsa a tapasztalatszerzést.

A fejlődés várható eredményei az óvodáskor végére:

- Tapasztalatokat szereztek az évszakokról, tudnak gyönyörködni bennük.
- Jól tájékozódnak környezetükben.
- Találkoztak háziállatokkal, vadállatokkal, madarakkal, bogarakkal.
- Tevékenyen részt vettek növények gondozásában.
- Ismerik az alapvető viselkedési normákat.
- A tárgyakat meg tudják számlálni 10-ig.
- Tudnak összehasonlítást végezni mennyiség, nagyság, forma és szín szerint.

Munka jellegű tevékenységek

1. A személyiségfejlesztés fontos eszköze a játékkal és a **cselekvő tapasztalással** sok vonatkozásban azonosságot mutató, azzal egybeeső munka és munka jellegű játékos tevékenység (az önkiszolgálás, segítség az óvodapedagógusnak és más felnőtteknek, a csoporttársakkal együtt, értük, később önálló tevékenységként végzett alkalmi megbízások teljesítése, az elvállalt (nem kötelező) naposi vagy egyéb munka, a környezet-, a növény- és állatgondozás stb.).

2. A gyermek munka jellegű tevékenysége

- önként – azaz örömmel és szívesen – végzett aktív tevékenység;
- a tapasztalatszerzésnek és a környezet megismerésének, a munkavégzéshez szükséges attitűdök és képességek, készségek, tulajdonságok (mint például a kitartás, az önállóság, a felelősség, a céltudatosság) alakításának fontos lehetősége;
- a közösségi kapcsolatok, a kötelességteljesítés alakításának eszköze, **a saját és mások elismerésére nevelés egyik formája.**

3. A gyermeki munka az óvodapedagógustól tudatos pedagógiai szervezést, a gyermekkel való együttműködést és folyamatos **konkrét, reális, vagyis a gyermeknek saját magához mérten fejlesztő** értékelést igényel.

A fejlődés várható eredményei az óvodáskor végére:

- A gyermekek szeretnek közösen dolgozni.
- Önállóan, igényesen végzik a naposi munkát.
- Szívesen tesznek eleget egyéni megbízásoknak.
- Közreműködnek a növények gondozásában, a környezet rendjének fenntartásában.
- Szívesen segítenek a kisebbeknek.
- Szeretnek meglepetést készíteni kisebb társaiknak, szüleiknek, az óvoda dolgozóinak, az óvodát segítő felnőtteknek.

A tevékenységekben megvalósuló tanulás

1. Az óvodában a tanulás folyamatos, jelentős részben utánzásos, spontán tevékenység, amely **a teljes személyiség fejlődését, fejlesztését támogatja.** Nem szűkül le az ismeretszerzésre, az egész óvodai nap folyamán adódó helyzetekben, természetes és szimulált környezetben, kirándulásokon, az óvodapedagógus által kezdeményezett **tevékenységi formákban, szervezeti és időkeretekben valósul meg.**

2. **Az óvodai tanulás elsődleges célja az óvodás gyermek kompetenciáinak fejlesztése. Az óvodapedagógus a tanulást támogató környezet megteremtése során épít a gyermekek előzetes tapasztalataira, ismereteire.**

3. A tanulás feltétele a gyermek cselekvő aktivitása, a közvetlen, sok érzékszervét foglalkoztató tapasztalás, **felfedezés** lehetőségének biztosítása, **kreativitásának erősítése.**

4. A tanulás lehetséges formái az óvodában:

- az utánzásos, minta- és modellkövetéses magatartás- és viselkedéstanulás (szokások alakítása),
- a spontán játékos tapasztalatszerzés;

- a cselekvéses tanulás;

- a gyermeki kérdésekre, válaszokra épülő ismeretszerzés;
- az óvodapedagógus által irányított megfigyelés, tapasztalatszerzés, **felfedezés;**
- a gyakorlati problémamegoldás.

5. **Az óvodapedagógus a tanulás irányítása során, személyre szabott, pozitív értékeléssel segíti a gyermek személyiségének kibontakozását.**

Az óvodás korú gyerek tanulásának útja sokféle és igen differenciált. Csak felsorolásszerűen: cselekvő, sajátos, gyermeki világkép jellemzi, affektív, a régi és az új, valamint a spontán ismeretek egyedi koherenciát alkotnak. Szükséges a felnőtt magyarázata, segítsége, de nem kizárólagos. Az érdeklődés, a figyelem és az emlékezet irányultsága elsősorban élményekre épül, így állandó motivációra van szükség. Az óvodai tanulást csak a szó tág értelmében lehet használni. A tanulási folyamatnak mindenképpen szociális, mozgáson alapuló és értelmi képességeket mozgató összetevői vannak. Az, hogy éppen melyik kerül előtérbe, az mindig az adott tanulási helyzettől, valamint a gyerek általános és pillanatnyi állapotától függ. Tudjuk, hogy az érési folyamat nem egyenletesen alakul. Mindenkinél más és változó az iránya és tempója. Azt is tudjuk, hogy igen erősen befolyásolják a tanuláshoz való

viszonyt, a tanulás közbeni magatartást a gyermek érzelmei. Mindezekből látható, hogy az óvodai tanulás körébe „minden” beletartozik. A kisgyerekeknek szinte minden, amit csinálnia kell, újnak tűnik, és ezért meg kell azt tanulnia. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy új információk épülnek be, fejlődnek az értelmi képességek és pszichikus funkciók (gondolkodás, figyelem, emlékezet, logikai műveletek stb.), készségeket gyakorolnak (zenei, manuális, mozgásos stb.), használják a verbális és nonverbális kommunikációt, gyakorolják a döntéseket, a konfliktusok kezelését, ezáltal fejlődik erkölcsi képességük, stb.

Minden gyerek a saját szintjén kerül óvodába, ezért elsősorban önmagához mérten kell fejleszteni saját képességeinek sokoldalú és teljes kibontakoztatása céljából, egyéni módszerekkel és eszközökkel segítve és motiválva, a cselekvései során kialakult tempóban. Ezért olyan fontos „a gyerek megismerése, nyomon követése és a tanulás egyéni útjának tudatos megtervezése.” Újra kell gondolnunk a tanulás tartalmát, módszereit, eszközeit a korszerű igényeknek megfelelően. Továbbra is szem előtt kell tartani a kisgyerekkori tanulás, főként a játékba integrált, örömteli, cselekvésen alapuló, egyéni és sajátos módját.

Nincs negatív értékelés! Az óvodapedagógus a tanulás irányítása során, személyre szabott, pozitív értékeléssel segíti a gyermek személyiségének kibontakozását.

8. A FEJLŐDÉS JELLEMZŐI AZ ÓVODÁSKOR VÉGÉRE

1. A gyermek belső érése, valamint a családi nevelés és az óvodai nevelési folyamat eredményeként a kisgyermek többsége az óvodáskor végére **hat-hét éves korra** eléri az iskolai élet megkezdéséhez szükséges fejlettségi szintet. **Belép a lassú átmenetnek abba az állapotába, amelyben az óvodásból iskolássá érik. A rugalmas beiskolázás az életkor figyelembevételével lehetővé teszi a fejlettség szerinti iskolakezdést.**

2. **Az iskolakezdéshez az alábbi feltételek megléte szükséges:** testi, lelki és szociális érettség, amelyek egyaránt szükségesek a sikeres iskolai munkához.

a) A testileg egészségesen fejlődő gyermek hatéves kora körül eljut az első alakváltozáshoz. Megváltoznak testarányai, megkezdődik a fogváltás. Teste arányosan fejlett, teherbíró. Mozgása összerendezettebb, harmonikusabb. Erőteljesen fejlődik a mozgáskoordináció és a finommotorika. Mozgását, viselkedését, testi szükségleteit kielégítését szándékosan irányítani képes.

b) A lelkileg egészségesen fejlődő gyermek az óvodáskor végére nyitott érdeklődésével készen áll az iskolába lépésre. A tanuláshoz szükséges képességei folyamatosan fejlődnek. Érzékelése, észlelése tovább differenciálódik. (Különös jelentősége van a téri észlelés fejlettségének, a vizuális és az akusztikus differenciációnak, a téri tájékozottságnak, a térbeli mozgásfejlettségnek, a testséma kialakulásának.)

A lelkileg egészségesen fejlődő gyermeknél

- az önkéntelen emlékezeti bevésés és felidézés, a közvetlen felidézés mellett megjelenik a szándékos bevésés és felidézés, megnő a megőrzés időtartama; a felismerés mellett egyre nagyobb szerepet kap a felidézés,

- megjelenik a tanulás alapját képező szándékos figyelem, fokozatosan növekszik a figyelem tartalma, terjedelme, könnyebbé válik a megosztása és átvitele,

- a cselekvő-szemléletes és képi gondolkodás mellett az elemi fogalmi gondolkodás is kialakulóban van.

Az egészségesen fejlődő gyermek

- érthetően, folyamatosan kommunikál, beszél; gondolatait, érzelmeit mások számára érthető formában, életkorának megfelelő tempóban és hangsúllyal tudja kifejezni; minden szófajt használ; különböző mondszerkezeteket, mondatfajtaikat alkot; tisztán ejti a magán- és mássalhangzókat (a fogváltással is összefüggő nagy egyéni eltérések lehetségesek); végig tudja hallgatni és megérti mások beszédét,

- elemi ismeretekkel rendelkezik önmagáról és környezetéről; tudja nevét, lakcímét, szülei foglalkozását, felismeri a napszakokat; ismeri és gyakorlatban alkalmazza a gyalogos közlekedés alapvető szabályait; ismeri szűkebb lakóhelyét, a környezetében élő növényeket, állatokat, azok gondozását és védelmét; felismeri az öltözködés és az időjárás összefüggéseit. Ismeri a viselkedés alapvető szabályait, kialakulóban vannak azok a magatartási formák, szokások, amelyek a természeti és társadalmi környezet megbecsüléséhez, megóvásához szükségesek; elemi mennyiségi ismeretei vannak.

c) Az óvodáskor végére a gyermekek szociálisan is éretté válnak az iskolára. A szociálisan egészségesen fejlődő gyermek készen áll az iskolai élet és a tanító elfogadására, képes a fokozatosan kialakuló együttműködésre, a kapcsolatteremtésre felnőtellel és gyermektársaival, amennyiben az iskolai légkör ezt lehetővé teszi. A szociálisan érett gyermek

- egyre több szabályhoz tud alkalmazkodni; késleltetni tudja szükségletei kielégítését,

- feladattudata kialakulóban van, s ez a feladat megértésében, feladattartásban, a feladatok egyre eredményesebb elvégzésében nyilvánul meg; kitartásának, munkatempójának, önállóságának, önfegyelmének alakulása biztosítja ezt a tevékenységet.

3. Az ötéves kortól kötelező óvodába járás ideje alatt az óvodai nevelési folyamat célja, feladata változatlanul az egész gyermeki személyiség harmonikus fejlődésének elősegítése.

4. **A sajátos nevelési igényű gyermekek** esetében folyamatos, speciális szakemberek segítségével végzett **pedagógiai munka** mellett érhető csak el a fentiekben leírt fejlettségi szint.

5. A különleges gondozásra jogosult gyermekek iskolaérettségi kritériumai tükrözik a befogadó intézmény elvárásait az iskolába kerülő gyermekekkel szemben.

9. Tervezés

A Csicsergő Óvoda Csoportnaplójába készítik el az óvónók a csoportok nevelési terveit. A neveltségiszint-felmérésre alapozva készülnek el a csoportra vonatkozó éves tevékenységi tervek és az óvodapedagógus feladatai.

Évszakonként (három hónapra) tervezzük az egészséges életmód alakítását, az érzelmi nevelés és szocializáció biztosítását, az anyanyelvi és értelmi fejlesztés és nevelés megvalósítását. A tevékenységi terveket havi projekttervben dolgozzuk fel, ahol hasábkban jelezzük a szervezett tevékenységek témáját: "Jeles napok; Játék; Vers, mese; Ének, zene, énekes játék; Rajzolás, mintázás, kézi munka; Mozgás; A külső világ tevékeny megismerése; Munka jellegű tevékenységek; A tevékenységekben megvalósuló tanulás" címszó alatt. A tevékenységekhez naponta biztosítjuk a gyerekek hozzáférési lehetőségét. A szervezési feladatokat az óvónői teendőknel tervezzük.

10. A gyermekek fejlődésének nyomonkövetése

Csicsergő csoportjainkban az óvodába érkező gyerekekről a szülők segítségével elkészítjük az anamnézist. A bemeneti mérésre alapozzák az óvodapedagógusok fejlesztési terveiket. Folyamatosan (3-4 évig) minden gyermekről *egyéni fejlődési naplót* vezetünk a CSOP-ban megfogalmazott céloknak megfelelően.

A 4-8 éves korig mérő DIFER teszttel az iskolába lépéshez szükséges képességeket mérjük. A mérés eredményeire alapozva a szülőkkel együttműködve végezzük a szükség szerinti részképességfejlesztést. Az óvoda-iskola átmenet segítése érdekében az iskolába induló óvodás gyerekek vizsgálati eredményeit átadjuk az elsős tanítónéniknek.

A tanköteles korba lépő gyermekek pedagógiai szűréséhez igénybe vesszük a nevelési tanácsadó vizsgálatát. A vizsgálati eredményekre alapozzuk az egyéni fejlesztési tervek elkészítését.

A később érő vagy egyéb problémával küzdő gyerekek esetében a szülővel egyeztetve iskolaérettségi vizsgálatot kezdeményezünk. Felmentés esetén tovább folytatódhat a gyermek óvodai fejlesztése.

Folyamatosan megfigyeljük a gyermekek magatartását, tevékenységeit. Értékelésünket úgy közvetítjük a gyerek felé, hogy együtt örülünk a gyermekekkel sikereinek. Az egyes gyermek teljesítményét saját adottságaihoz és előző teljesítményéhez hasonlítjuk, mérjük és ennek alapján értékeljük. Minden gyermeknek jól esik a dicséret, de csak úgy szabad dicsérni, hogy az a gyermek érzelmi életének, személyiségfejlődésének kedvezzen. A magatartás hiányosságaira is rámutathatunk, de hangvételünk, metakommunikációnkból a gyermekeknek meg kell érezniük jóindulatunkat, szeretetünket. Nincs negatív értékelés! Nem a hibákat hangoztatjuk, hanem helyes magatartást erősítjük.

Csicsergő Óvodánk csoportjaiban a csoportok fejlesztési terveinek megvalósulását negyedévenként értékeli az óvónók a csoportnaplóban, majd a nevelési év végén elkészítik a nevelési év elemzését és értékelését.

A gyermekek értelmi-, beszéd-, hallás-, látás-, mozgás fejlődése figyelemmel kísérése a 3. számú melléklet alapján.

Az óvodapedagógus gyakorlati munkájának ellenőrzése, értékelése, minőségfejlesztése a vezető feladata, melyet a SZMSZ és Minőségirányítási programunk VI: illetve III. sz. fejezete tartalmaz.

ÉRVÉNYESSÉGI RENDELKEZÉS

A nevelési program hatályba lépése: 2004. szeptember 1.

A nevelési program kiegészítésének ideje: 2008. szeptember 1.

A nevelési program óvodabővítéshez kapcsolt módosításának ideje: 2009. szeptember 1.

A Csicsergő Óvodai Program a 2009-ben módosított Óvodai Nevelés Országos Alapprogramjának változásai miatti módosításának határideje: 2010. szeptember 1.

Hatályosság: visszavonásig érvényes.

A nevelési program nyilvánossága:

- Tájékoztatás, megismertetés formája és rendje: közvetlen partnereinknek eljuttatjuk, a szülőkkel ismertetjük a beiratkozáskor és a szülői értekezleten a hozzáférés lehetőségét.
- Hozzáférhető elhelyezés biztosítása: az intézmény könyvtárában és Boldog község internetes honlapján.
- Tájékoztatás kérés külön is lehetséges, az óvónőkön keresztül. Az óvodavezető egyeztetett időpontban biztosítja a tájékoztatást a kérőknek.
- Elektronikus formában kérhető a boldogovi@gmail.com címről.

.....
óvodavezető

Legitimációs záradék

Véleményezte: Puporka Józsefné

A Cigány Kisebbségi Önkormányzat vezetője

Dátum: 2010. június 3.

Egyetértését nyilvánította: A boldogi Csicsergő Óvoda Szülői Szervezete

Dátum: 2010. június 3.

Elfogadta: A boldogi Csicsergő Óvoda Nevelőtestülete

Dátum: 2010. június 1.

Jóváhagyta: Boldog Községi Önkormányzat

Dátum: 2010.

Tájékoztatásul megkapják:

- Boldog Község Önkormányzata,
- Berecz Antal Általános Iskola Boldog,
- A boldogi Csicsergő Óvoda Szülői Szervezete,
- A boldogi Csicsergő Óvoda Nevelőtestületének tagjai.

Publikálás formája: fénymásolat.

Irattári száma:

Felhasznált irodalom:

1. Az 1996-ban elfogadott és a 2009-ben módosított Óvodai Nevelés Országos Alapprogramja.
2. A Nemzeti, etnikai kisebbség óvodai nevelésének irányelve.
3. A halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek integrált nevelésének irányelvei
4. Nagy Jenőné: Óvodai programkészítés, de hogyan? OKI 1996.
5. Nagy Jenőné: Óvodai nevelés a művészetek eszközeivel Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Pedagógiai Intézet 1997.
6. Forrai Katalin: Ének az óvodában Budapest 1974.
7. Néphagyományörző óvodai program Gödöllő 1998.
8. Porkolábné Dr Balogh Katalin, Dr Páli Judit Éva, Szaitzné Gregorist Anna: Komplex prevenciós óvodai program 1996.
9. Fábrián Katalin: Tevékenységközpontú óvodai program 1996.
10. Zilahi Józsefné: Óvodai nevelés játékkal, mesével 1994.
11. Baranyai Sándorné: „Értük-velük” környezetvédelem az óvodában 1997.
12. Laminé Antal Éva-Petránné Képes Gizella:EFQM Kiválóságmodellre épülő mérés, értékelés az óvodában AQUILA 89 Füzesabony 2001.
13. Magyarországi Montessori óvodai program.